

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ГАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

223/224

НОВЕМБАР 1995.

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA часопис Савеза филателиста Србије
Примерак 10 динара.

Published by Union of Philatelist of Serbia, address: 11000 Beograd, Yugoslavia

Издавач: Савез филателиста Србије, Сремска 6/IV, 11000 Београд,
Телефон (011) 638-751

Редакцијски одбор: Непад Килибарда, Војин Вишацки, Ђорђе Радичевић,
Др Мирко Царац, Зоран Бошковић, Владислав Радаш

Графичко решење корица: академски сликар Радомир Бојанић
Главни и одговорни уредник и технички уредник: Војислав Беговић

Тираж: 500 примерака

Штампа: *tekom*, Београд, Церска бр. 95а

На I корици, есеј за издање Милана Обреновића, рађен у Бечу од гравера Проф.
Карла фон Радоницког, настао фебруара 1869. године. Позната четири примерка. Сви
у разним бојама.

13 БЕОГРАДЪ. 28. мај

2. 912/43

17000 Београд, Србија

Београд

Београд

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

НОВЕМБАР 1995.

223/224

Реч уредника

Велико ишчекивање везано за ЈУФИЗ VIII се примиче крају. Почетком децембра, у галерији Српске академије наука и уметности биће отворен ЈУФУЗ VIII. И то је, оно најлепше што можемо јавити нашим читаоцима. Како неки моји пријатељи знају да кажу: "то је шлаг на торти, са пуно воћа, која се мора пробати". Да наши читаоци не би остали ускраћени за објашњење, организација Осме југословенске филателистичке изложбе је пренета у Београд, после констатовања непремостивих материјалних проблема са којима се домаћин у Будви суочио.

Председништво Савеза филателиста Југославије је утврдило ново место одржавања изложбе и нови, оквирни термин: Београд, до краја 1995. године. Оно што се нама чини битним, јесте готово неподељено мишљење чланова Председноштва СФЈ да је национална изложба ове године неопходна. Поред осталог и због велике паузе која би наступила у случају да се изложба не одржи, што би се свакако одразило на спремност наших филателиста да учествују на међународним изложбама. Рачуна се да ће организација изложбе у Београду мање коштати јер ће изостати трошкови превоза витрина и експоната и смештаја службених лица на изложби. Повољну околност представљају добрим делом завршени послови прве фазе (обављени су прелиминарни контакти са излагачима и набављена стакла за витрине).

За Дан марке, 31. октобар, у ПТТ Музеју ће бити отворена изложба чланова Српског филателистичког клуба, под називом "Историја српске поште". Покровитељи изложбе су Југомарка, ПТТ Музеј и Савез филателиста Србије. За крај године је најављена и Југословенска изложба сакупљача максимум карата (ЈУМАКС). Покровитељ је Савез филателиста Југославије.

Близу двадесет година пратим филателистичка збивања у Југославији. Могу слободно рећи да одавно није било толико значајних догађаја. Изложбе, промоције нова издања, берзе.

Пред само закључење броја, примили смо вест из Котора о филателистичком обележавању 800-годишњице цркве Свети Лука у Котору. За ту прилику, припремљена су веома успела пригодна издања: пригодан коверат и максимум карта. Филателистичко друштво "Београд" је издањем веома успешних максимум карата обележило Јубилеј филма.

Управо у часу када завршавам овај текст присећам се пет овогодишњих филателистичких сусрета у хотелу "Југославија", где ће и овај број "Филателисте" доживети своју промоцију. А када је реч о промоцији "Филателиста" први објављује маркетиншки знак изложбе ЈУФИЗ VIII.

ДАН МАРКЕ

Када је крајем осамдесетих година, после дужег прекида у раду, обновљена филателистичка организација у Југославији, поставило се, као неизбежно, питање финансирања рада и укупних активности новог Савеза филателиста Југославије. Део прикупљене чланарине организованих филателиста није био довољан ни за рад њихових друштава, па ни за финансирање републичких савеза.

Разматрајући ово питање, Заједница ЈПТТ је у свој дугорочни програм издавања пригодних поштанских марака уврстила као стално, издање једне марке под именом "Дан марке". Прво такво издање појавило се 31. октобра 1989. године, а "Југомарка" је склопила посебан уговор са Савезом филателиста Југославије, на основу кога се, из оствареног прихода од продаје ове марке, део наменски усмерава Савезу филателиста Југославије за његове активности на домаћем и међународном плану. Заузврат, уговор предвиђа да СФЈ, његови удружени чланови и сви организовани филателисти, интентивно и систематски раде на пропагирању југословенске поштанске марке у земљи и иностранству.

И ево нас, управо пред датумом када се шести пут заредом појављује пригодно издање "Дан марке". Уз пригодне коверте и друга филателистичка издања, то је већ малена збирка, која одсликава својом тематиком поштански живот некад и сад, а верујемо да ће дуготрајност овог издања, временом постати значајна филателистичка тематска збирка.

Но, када говоримо о датуму "Дан марке", желели бисмо да отворимо расправу о његовом значају и евентуалној замени. Наиме, у журби да се на неки начин обезбеде средства за рад СФЈ, без неких посебних разлога и оправдања узет је 31. октобар као термин изласка пригодне поштанске марке. Чини нам се да је овај термин без нарочитог значаја и значења за југословенску поштанску марку и филателију у целини. Ни у Заједници ЈПТТ ни у Југомарки, а верујемо ни међу филателистима, овај датум није изабран као дан који обележава догађај значајан за пошту, марку и филателију у целини. Због тога, верујући да наше мишљење није усамљено, залажемо се за промену термина излажења пригодног издања поводом Дана марке, убеђени да би неки други датум био исто тако целисходан ако је реч о времену излажења марке.

Слободни смо да чак поменемо неке конкретне датуме. Ако би Први мај, као датум издавања прве поштанске марке у Србији, био неприкладан због Црне Горе, друге чланице наше федерације, прва марка у Црној Гори је издата чак осам година касније (али такође Првог маја!), можда би термин 1. април био прикладнији и прихватљивији. Наиме, 1. априла 1931. године, издата је серија марака (три вредности) на којима се по први пут на поштанским маркама, званично појављује напис Краљевина Југославија. Верујемо да је тај континуитет имена државе довољан разлог да се датуму његовог првог појављивања, на поштанским маркама, подари празник који бисмо могли и морали да знатно проширимо у његовом укупном значењу у нашој филателији. Разне активности и пригодне свечаности, обележиле би тај датум знатно целисходније него што је то до сада био случај.

Уосталом, ми помињемо овај дан, верујући да се о њему може још штошта рећи и договорити.

СВЕТСКА ФИЛАТЕЛИСТЧКА ИЗЛОЖБА "СИНГАПУР 95"

Светска филателистичка изложба "Сингапур 95" одржана је под патронатом Међународне филателистичке федерације ФИП и уз потпору Интеразијске филателистичке федерације ФИАП, у организацији Асоцијације филателиста Сингапура, у времену од 1.-10. септембра 1995. године.

Изложба је одржана на преко 4 хиљаде рамова у новоотвореном Међународном конгресном и изложбеном центру Сингапура. На изложби су учествовали излагачи из 69 земаља, док је трговачки део обухватио штандове преко 50 поштанских управа и стотинак трговаца из целог света. Међународни жири је био састављен од преко 50 чланова и експерата, као и 11 приправника.

У почасној класи били су изложени ретки примерци марака Маурицијуса и азијских колонија Велике Британије, излошци поштанске историје Малаје и Средње Азије, изложак Старог Египта, класична Финска, шведска, швајцарска, као и збирке Олимпијских марака Олимпијског комитета у Лозани и излагача из Атине, уз двадесетак других ненаведених изложака. У шампионској и такмичарској класи било је изложено око 700 објеката, са нешто већим нагласком на излошцима из Азије. Тежиште је било на традиционалној филателији и поштанској историји, док су тематика и максимафилија биле скромније заступљене.

Савез филателиста Југославије учествовао је на изложби са три изложка, који су имали запажен успех. М. Мрђа, за изложак "Таксене марке Србије", освојио је златну медаљу. За изложак "Црна Гора 1874-1916", Ј. Величковићу је припала златна медаља, док је М. Петровићу, за изложак "Краљевина Југославија 1921-1941" припала сребрна медаља. Освајање две златне медаље је изузетан успех, јер су ово друга и трећа златна медаља које су наши излагачи уопште до сада освојили на ФИП изложбама, после обнављања чланства и укључивања у међународне филателистичке токове, 1986. године. По броју изложака, наша земља је била испред Румуније и Бугарске а изједначена са Мађарском. Грчка и Турска су имале по десетак изложака, свака.

Велика награда у шампионској класи припала је излагачу са Филипина, за изложак поштанске историје Филипина до 1877. године, док су остала три кандидата за ово велико признање биле збирке Отоманске поштанске историје, Стара Колумбија и Стара Данска. Велика награда у такмичарској класи додељена је излагачу из Швајцарске, за изложак првих корејских марака, Стилизовани Велики змај, а друга два кандидата биле су збирке из Бразила и Норвешке. Додељене су 32 велике златне и 87 златних медаља. У каталогу награда саопштен је и број поена, којим су оцењени поједини излошци.

Организација изложбе је била веома добра. Све витрине и штандови били су смештени у огромној климатизованој дворани, што је било веома значајно због топле и влажне климе у Сингапуру. Изложбу је видело око 150 хиљада посетилаца. Улаз је био бесплатан. Поштанска управа Сингапура издала је, за изложбу, блок од две марке, орхидеје, који је сваког следећег дана имао друкчију позадину. Интересовање за ове блокове било је врло велико па је требало дуго стајати у реду да би се добили.

Овогодишња изложба у Сингапуру била је једина ФИП светска изложба, са свим областима филателије, Идуће године нас очекују изложбе у Севиљи, Торонту, Истанбулу и Делхију. Надамо се да ће већи број наших излагача, излагањем у земљи стећи потребне квалификације за излагање у иностранству, тј. најмање позлаћену медаљу на предстојећој националној изложби.

КЛУБ САКУПЉАЧА МАРАКА БАЛКАНСКИХ ЗЕМАЉА

Господин Томас Артел, председник Клуба сакупљача марака балканских земаља - ARGE DER BALKANLÄNDER, из Швајцарске, јавио се у кратком размаку са два писма и примерцима Билтена свог клуба.

ARGE DER BALKANLÄNDER

Schweizerische Arbeitsgemeinschaft für die Erforschung der balkanischen Postgeschichte

Obmann: Thomas Artel, Hardstrasse 99 - CH 5432 Neuenhof
Postcheck-Konto Nr. 90-21670-2 in Romanshorn

ARGE - MITTEILUNGEN NO. 135 - SEPTEMBER 1995

Чланови ARGE DER BALKANLÄNDER сакупљају сва подручја балканских земаља. Највише је Швајцараца. Неколицина чланова су из Југославије, два су из Словеније, а има их и из других земаља. Клуб издаје четири билтена годишње, који доносе стручне чланке, из свих подручја марака југословенских земаља, од предфилиателије до првих послератних година (1946.). Господин Томас Артел пише да чланови Клуба учествују на различитим филателистичким изложбама, на којима постижу добре резултате.

Ове године, од 17. до 25. јуна, у Базелу је одржана велика национална изложба, којом је обележена 150 годишњица Базелског голуба (Basel Taube 95). Чак пет чланова Клуба, на овој изложби, добили су висока признања за своје збирке: велику златну и четири позлаћене медаље.

Др Велизар Кардош, за збирку Кнежевина Србија (1840 - 1880), добио је велику златну медаљу. Др Драган Стојановић, за збирку Србија у Првом светском рату (1914 - 1918), добио је позлаћену медаљу. Господин Томас Артел, за збирку Словеначка издања 1919-1921 (Веригари), добио је позлаћену медаљу.

ФИЛАТЕЛИСТИЧКЕ ПОСЛАСТИЦЕ НА ФЕЛДМАНОВОЈ АУКЦИЈИ

Аукције реномиране циришке фирме Давид Фелдман, прави су празник за свакога ко се нађе у прилици да на њима лицитира и купује.

У мартовском двоброју нашег часописа објавили смо коментар "са лица места", нашег сарадника г .А. Крстића, који је садржао веома интересантне резултате продаје материјала из периода Кнежевине Србије и других наших подручја.

На овогодишњој, јесењој аукцији (од 8-12 октобра), понуђен је веома богат и разноврсан материјал, за који су требале чак три књиге луксузног аукцијског каталога. Поред неколико хиљада каталожских бројева из различитих делова Света, стотинак каталожских бројева, представљених сликом и текстом, припадају нашем филателистичком подручју (Босна и Херцеговина, Црна Гора, Србија, пошта аустријске агенције Лојд). Уз вест о аукцији, као пример наводимо два објекта, чије смо снимке преузели из аукцијског каталога.

Дописна карта Црне Горе од 3 новчића, издање 1888-1889, упућена из Улциња (Dulcigno) у Дубровник (Ragusa) са жигом LLOYD AUSTRIACO/XLIV/15.5.93, у плавој боји. Процењена на 3000 швајцарских франака.

Писмо упућено из Цетиња преко Њујорка у Синсинати (1894.). Богато франкирано вреднотама четвртог штампања, петобојац (писма са маркама овог издања у нашем каталогу су означена као веома ретка). Процењено на 3000 швајцарских франака.

Бројни су појединачни комади или лотови са оваквим или сличним степеном интересантности. До закључења овог броја нисмо примили извештај о реализацији.

Милан Вукосављевић, Београд

ПОТРЕБНА СУ РАЗЈАШЊЕЊА

У првом наставку филателистичког фељтона Војне цензуре 1876-1945, у поглављу Војна цензура на Солунском фронту, аутора Војина Вишацког (Филателиста 221/222), сазнао сам неке нове чињенице, које познајући праксу аутора да своје истраживање богато поткрепљује службеним документима захтевају додатна објашњења или се, може бити, ради о одређеном пропусту. Ово износим са највећим могућим опрезом, будући да нисам врсан познавалац цензорских штамбиља, поготово из периода 1914/15.

О чему се заправо ради? У трећој алинеји на страни 33, после прве реченице стоји: "Цензурисање се вршило при Главној пошти Врховне команде. У ту сврху набављен је штамбиљ са бројем 1, Прегледала војна цензура." Из овога произлази да се ради о првом цензорском штамбиљу, који је употребљаван при Врховној команди. Додуше, на страни 38, у групи А. жигови са Крфа (I Табела), наведена су два штамбиља из претходног периода 1914/15, па затим горе поменути. Овим редом су дате и слике жигова на страни 40, T I A КРФ. Ако се анализирају прва два штамбиља из претходног периода долази се до следећег: штамбиљ на слици 1 (T I A КРФ) ГЛАВНА/ВОЈНА ЦЕНЗУРА, уоквирен, није ни регистрован у двоброју 219/220, у поглављу Србија - војне цензуре 1876-1915. Можда, омашком. Штамбиљ на слици 2 (T I A КРФ), регистрован је у поглављу Србија - војне цензуре 1876-1915 (Филателиста 219/220) на страни 24, под бројем 23. Овај цензорски жиг, према томе, несумњиво припада претходном периоду (1914/15.)

Ако се анализира период употребе ових жигова (Т I А КРФ, страна 40 и 41 - прве три слике, Филателиста 221/222) може се закључити:

1. Први цензорски штамбиљ при Врховној команди био је са ознаком ПРЕГЛЕДАЛА/војна цензура (Филателиста 221/222, страна 40, сл.2) из претходног периода 1914/15.

2. Други цензорски жиг је са бројем 1 и текстом прегледала/војна цензура (сл. 3 на страни 41) уведен на Крфу.

3. Трећи би био главна/војна цензура, уоквирен, коме се не зна порекло-локалитет увођења у употребу.

Аутор је скренуо пажњу да се код обраде цензорских војних штамбиља не могу прецизно пратити текуће промене и датуми њиховог увођења. То сигурно важи и за позадинске цензорске штамбиље. У колони "употреба" аутор даје најстарији и најмлађи датум за поједине штамбиље, које је регистровао. Према томе, датуми употребе су релативни али редослед употребе, који сам навео требао би да буде исправан.

Проналаском примерака са уоквиреним цензорским штамбиљем, са датумом између 1.2.1916 - 1.5.1916. била би могућа објективнија слика њиховог редоследа.

Намеће се потреба за објашњење о употреби штамбиља претходног периода 1914/15, прилично касно и то само у шестом месецу 1917. године. С обзиром да је реч о цензорском штамбиљу и временски краткој употреби ови елементи га чине врло ретким!

Веома интересантан је податак о отварању Војне поште број 2, у Говину, 2.3. 1916. године. Можда истраживачи овог подручја знају за рад ове поште. За мене је то потпуна новост. В. Вишацки не наводи да је постојао жиг ове Војне поште. Верујем да би дао његову слику да је био у прилици да га види. Постоји могућност да се број ове Војне поште рукописно означавао у адреси пошиљаоца, нешто слично као за Војну пошту 1917. Поседујем једну француску војну дописну карту, упућену са Крфа 11.4.1916. у Говино - логор Срба добровољаца. Дестинација је интересантна, али је питање да ли је логор или само место Говино, Војна пошта бр. 2 или је нешто треће. Карта је иначе снабдевена цензорским штамбиљем љубичасте боје, преко кога се налази параф цензора и припада претходном периоду 1914/15, за који сам устврдио да је био први у употреби. При дну карте налази се једва видљив црни отисак неког равног штамбиља.

У поглављу Војна цензура на Солунском фронту, г. В. Вишацки даје где се све примењивала цензура и између осталог наводи сталне војно поштанске станице - СВПС. У тексту се наводи пет оваквих станица и жигови, који су у њима коришћени. Види се да су сви жигови пуковских пошта. Сматрам да су на овом месту потребна нека додатна објашњења. Због каснијег поређења са неким другим подацима из литературе изабрао сам СВПС Битољ. Сматрам да мој коментар се може односити на свих пет наведених СВПС.

Обавештавамо филателисте, да се филателистичко друштво "Земун", из Земуна преселило из досадашњих просторија библиотеке "Јован Поповић" (позоришна сцена Земун) у ватрогасну школу, Земун, ул. 22. октобра број 27 Земун. Редовни састанци се одржавају сваког уторка од 18 до 20 часова.

Приступ је слободан.

З. Шумановић

ВОЈНО-ПОШТАНСКЕ ДОПИСНЕ КАРТЕ КНЕЖЕВИНЕ И КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

Српска држава у XIX и XX веку, у периоду развоја односно настанка у савременом, модерном облику организовања, према моделу функционисања осталих европских држава тога времена, имала је ту специфичност да је била изложена ратним искушењима у којима је решавала питања свога опстанка.

Организација војне силе српске државе у тим условима била је тегобна, пре свега због недостатка материјалних средстава и кадрова, због чега су, разумљиво, трпели одређени видови војне организације, па је између осталих тиме била погођена и војна поштанска служба.

Упркос оваквом стању, не може се рећи да није било иницијативе и очигледних покушаја за стварање чвршће саме војно-поштанске службе, о чему постоје материјални докази у виду сачуваних војно-поштанских дописних карата штампаних за употребу у току српско-турских ратова 1876-1878. Занимљив је податак да су те прве дописнице за војну пошту штампане у више варијанти, то јест четири различита облика, који се међусобно разликују по типу, тексту и боји. До сада су познате две тзв. просте дописне карте (једноделне) са написом "Војничка дописна карта" жућкасте и прљаво-роза боје, и две дводелне са написом "Војно саобраћајна карта", такође у жућкастој и прљаво-роза боји. Иако је постојао овако релативно велик број формулара војних дописних карата, познат је веома мали број исправно попиштених војним или цивилним поштанским жиговима тог периода.

Претходнице ових наменски штампаних војних дописница су први провизоријуми војних дописних карата, који су формирани од постојећих првих дописних карата Кнежевине Србије тако што су "Саобраћајне карте" (тадашњи назив за дописну карту) снабдевене претиском у виду водоравног ручног жига "Војена пошта".

Следеће војне дописне карте појављују се у употреби почетком балканских ратова 1912. године и то у три основна облика: две црвене и једна зелена. Међусобно се разликују по изгледу и величини уштампаног грба у левом горњем углу, а више варијетета ствара присуство односно недостатак тачке иза напомене у дну карте, као и различите врсте хартије односно картона које се употребљаване за штампање.

Нешто касније у промету су војничке дописне карте, непознатог порекла, са написом и амблемом у црној боји, штампане на картону и мекшем папиру. Амблем је комбинован у цртежу од државног грба који је уоквирен оружјем и заставама. Нађени примерци оваквих карата су из 1915. године.

Такође, 1915. године, Инспекција пошта српских армија у Нишу издаје "Дописну карту српских ратника" богато вишебојно илустровану. Задње издање војних дописних карата штампано је на Крфу 1916. године, према основном изгледу такође задње дописне карте Краљевине Србије, пригодног издања из 1915. године поводом годишњице Колубарске битке.

Поред овде описаних војних дописних карата, постоји више десетина других, у виду најразличитијих провизорних издања, углавном непознатог порекла, са текстом у напису најчешће "Војничка карта", а палазе се и карте илустроване различитим амблемима војног карактера. Известан број дописних карата штампан је са једноставним

ВОЈНИЧКА
ДОПИСНА КАРТА

САОВРАЋАЈНА КАРТА

На овој страни само ће се адрес стављати.

КРАЉЕВИНА

ВОЈНИЧКА

ДОПИСНА КАРТА

СРБИЈА

22-4-1915

ВОЈНИЧКА
ДОПИСНА КАРТА

ОПРЕДЕЉИ

ВОЈНИЧКА
ДОПИСНА КАРТА

F. M.

ПРЕГЛЕДАЛА
ДОПИСНА КАРТА
БОЈНА ЦЕНЗУРА 10. СРБИЈА
СРПСКИХ РАТНИКА

Monsieur
M. Tchajkanovitch
capitaine de l'armée serbe.

(21) ПРЕ
ВОЈН

Г-ну М. Чајкановичу уреднику листа "Народ".

Bizerte Tunisie.

Caserne Lambert.

© ADRIOTIS - FRÈRES - COMROU

DIRECTION ECONOMIQUE MILITAIRE SERBE
M. J. Kachkoy
SALONIQUE

CARTE POSTALE

ПРЕГЛЕДАЛА
БОЈНА ЦЕНЗУРА (42)

M. K. Kachkoy
ind. du chemin

Toulouse - France
Rue Blaise 41
an 1914.

патписом "Carte postale", без икаквог ближег означавања порекла, међутим уредно коришћене и поништене жиговима војних пошта и војних цензура.

У ову скупину дописних карата, војних дописних карата Краљевине Србије, потребно би било укључити војне дописне карте савезничких армија, које су биле употребљаване у српској војсци и поништене су жиговима српских институција. Далеко најбројније у овој групи су многобројне и разноврсне француске војне дописне карте, али има и других као што су руске дописне карте коришћене од стране Добровољачке дивизије.

У излагању о војним дописним картама уочава се веома присутно питање дефиниције, каталогизације и разврставања сваког таквог објекта. Наиме, према постојећим прописима, недвосмислено је одређено шта се подразумева под поштанским објектима које обухвата стандардна каталогизација. Обзиром на историјску чињеницу понављања нередовних услова у нас, а очигледно и отсуством сазнања у постојећим прописима, стварност је учинила да постоји велики број војних дописних карата регистрованих у стандардним и страним каталозима, иако су очигледно те дописне карте биле у употреби и носе на себи уобичајене ознаке војно-поштанског саобраћаја у ратним условима. Све ово би значило да их не би требало заобилазити и игнорисати, већ је неопходно поклонити им дужну пажњу и пре свега регистровати целокупни до сада познати материјал, чиме би се можда отворио пут за стварање касније и формалних услова за регулисање статуса овог војно-поштанског материјала. За ово је потребно, пре свега, обезбедити јасно дефинисан став од стране за то ауторитативних институција, што би без сумње допринело извлачењу из анонимности овог ретког и интересантног материјала.

ИСПРАВКЕ

У чланку др Мирка Царана "Дописна карта-провизоријум из 1942. године" ("Филателиста" 221/222), у коректури је промакао и остао неисправљен извештај број грешака које мењају смисао чланка. Уз извињење аутору и читаоцима за овај пропуст дајемо исправке.

Страна 10, трећи ред одозго: гласи "поштанских", треба да гласи "дописних",

Страна 10, шести ред одозго: гласи "од 1943", треба да гласи "до 1943",

Страна 10, десети ред одозго: гласи "померила", треба да гласи "прекрила",

Страна 10, једанаести ред одозго: гласи "ускоро", треба да гласи "укосо",

Страна 10, шеснаести ред одозго: гласи "промоњена", треба да гласи "промењена",

Страна 10, шеснаести ред одозго: гласи "уштампана", треба да гласи "уштампана",

Страна 10, двадесети ред одозго: гласи "притиснуте", треба да гласи "претиснуте",

Страна 10, трећи ред одоздо: гласи "покаушао", треба да гласи "покушао",

Страна 12, десети ред одозго: гласи "поништена", треба да гласи "повишена".

KUPUJEM ZA ZBIRKU, CELINE SRBIJE (karte sa uštampanom markom) KAO I ORIGINALNO PUTOVALA AVIONSKA PISMA JUGOSLAVIJE OD 1920. DO 1970. g. TAKODE, KUPUJEM ZA ZBIRKU NEZUPČANE MARKE, PROBE I ESEJE JUGOSLAVIJE OD 1921. DO 1995.g. ZA RETKOSTI PLAĆAM VRIJUNSKE CENE. ZBOG ATESTIRANJA KUPUJEM ORIGINALNE POŠANSKE TABAKE SVIH JUGOSLOVENSKIH PODRUČJA.

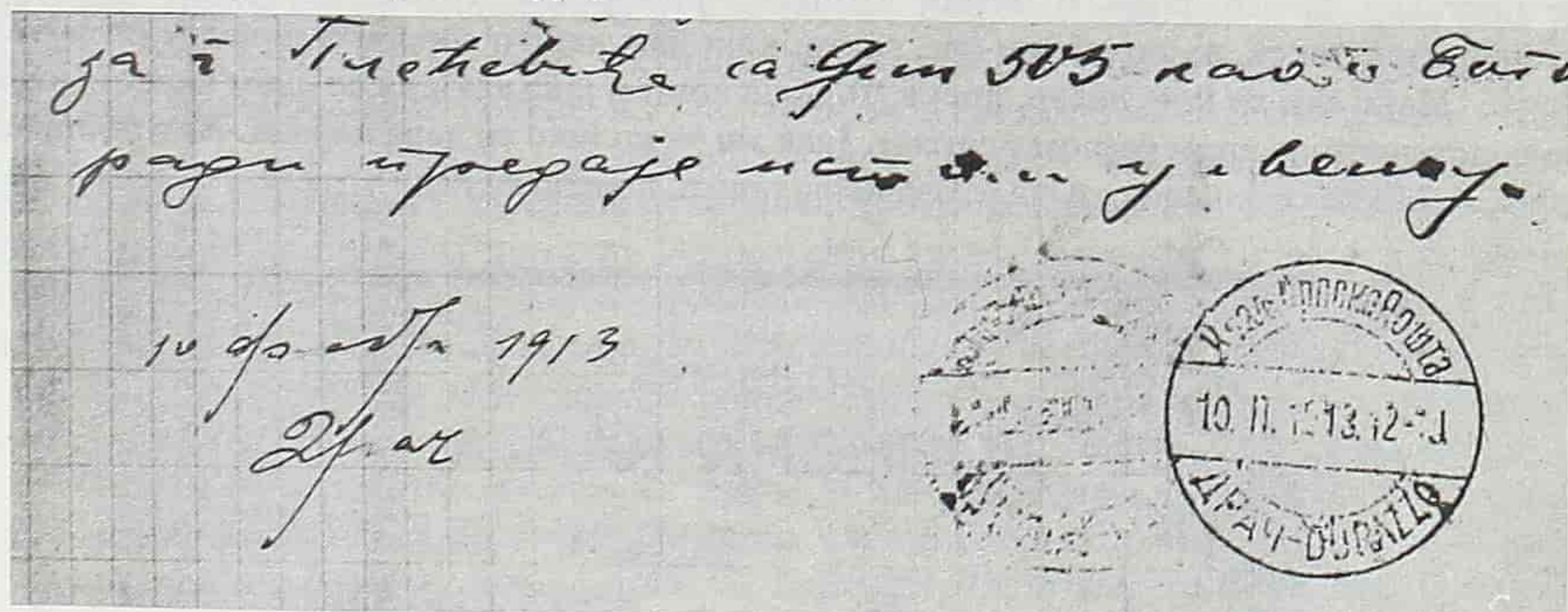
НЕДОВОЉНО ПОЗНАТИ ЖИГОВИ СРПСКЕ И ЦРНОГОРСКЕ ПОШТЕ У АЛБАНИЈИ

У збирци нашег познатог колекционара г. М. Петровића, налази се врло интересантан филателистички материјал, са жиговима српских и црногорских пошта, из периода I балканског рата. Сасвим узак круг филателистичких стручњака је упознат са овим, изузетно ретким примерцима, али је то сазнање, на неки начин, остало затворено за ширу публику, највише, по мом мишљењу због недостатка праве литературе и природне дистанце у односу на нешто што тек треба истражити, јер претставља заиста велику реткост.

СРПСКА ПОШТА

А. КРАЉЕВСКА СРПСКА ПОШТА ДРАЧ

У литератури су до сада познате српске војне поште: Љеш, Драч и Елбасан. Међутим, постоје још два жига, од којих је један сасвим непознат, а о другоме се врло мало зна и то у веома уском кругу познавалаца ове области.

Сл. 1

Свакако да је потпуно непознат жиг Краљевске српске поште у Драчу. Жиг је љубичасте боје, двокружан, пречника 29,5mm/15,5mm. Унутрашњи круг је прекинут мостом са датумом (дан је дат арапским бројевима, месец римским бројем, година са четири цифре и час пријема). Изнад и испод моста се налазе сегментна поља, која нису шрафирана. Жиг садржи напис "Краљ. српска пошта/Драч-Durazzo" (Сл. 1). Отисак жига је иначе пронађен на једној потврди (издатој на канцеларијском папиру), која претставља доказ о извршеној примопредаји једног (обичног) и два новчана писма, које је примио управник војне поште (не каже се које) од Краљ. српске поште Драч. С обзиром да жиг не садржи војне атрибуте, осим што је употребљен у ратном периоду, за њега се слободно може рећи да се ради о жигу цивилне поште. Међутим, података о отварању цивилних пошта, на овим подручјима нема. Такође је познато да су цивилне поште за време рата потпадале под војну контролу, али нису имале ранг војних пошта.

Како онда тумачити употребу овог цивилног жига.

Мало је познато да су за окупирани део ове области формиране цивилне власти. За административно уређење окупираног дела формирана су два округа: Љешки и Драчки. Половином децембра 1912. године приспели су и окружни начелници, одређени за ове округе. Наше цивилне власти преузеле су и прикупљање фискалних прихода. Треба напоменути да је у служби, код наших власти, задржан извештај број турских чиновника и жандарма.

Претпостављам да су ове цивилне власти требале да имају и своју пошту, па није немогуће да се нађе и жиг поште за округ Љеш. Све ово, могло је да претставља и демонстрацију наше владе, пред великим силама и аргумент нашег присуства на овим просторима. У вези самог жига, желим да нагласим да до сада није био познат; да је, за сада, према мом сазнању једино познат примерак.

Б. ВОЈНА ПОШТА / _____

Други жиг са овог подручја и овог периода, познат је малом броју сакупљача ове области. Као и претходни, до сада није обрађен у литератури. Ради се о типу жига, који је нама познат из Балканског рата, са написом Војна пошта/Врховна команда, односно I, II или III армија. Дакле, ради се о истом типу жига, с тим што у доњем луч-ном делу не садржи напис тј. одреднице о којој војној пошти или јединици је реч. Жиг је љубичасте боје (Сл.2). С обзиром да је карта упућена из места Барбалуши, пред Скадром, 28. 3. 1913, где су дејствовале Приморске трупе, касније Приморски кор, овај жиг би требао да припада једној од ове две војне формације. Проналазак овога жига са датумом између 25. 11. 1912. и 27. 2. 1913. године (долазак прва два ешалона), могао би да упути на претпоставку да се ради о војној пошти Приморских трупа. Међутим, врло је интересантан текст, на полеђини ове карте, који нам нешто говори о почетку рада ове поште: "Иако сам ви јуче писао, преко Лојдове поште, јављавам ви се овом картом, која иде новоуспостављеном војном поштом. Јави ми за колико си дапа добила. Ако добијеш одмах...". Може се закључити да је ова војна пошта почела да ради у трећем месецу 1913.

године. Податак није поуздан јер не знамо са колико је закашњења дотични сазнао о раду ове поште. У овој варијанти то би била војна пошта Приморског кора.

"Филателиста" је у двоброју 219/220, на страни 49 донео слику писма (мислим да је службено) упућено 31. 3. 1913. преко аустријске конзуларне поште Сан Ђовани у Сарајево. На писму се налази, како је означено у тексту испод слике: "ознака цензуре-команда приморских трупа". Не бих коментарисао текст испод слике. Овде је битан датум: 31.3.1913. (18.3.1913. по старом календару), када је већ увелико био формиран штаб Приморског кора. Употребљаван је штамбиљ са ознаком Приморских трупа. Можда је овај жиг војне поште уведен између 18.3.1913. и 28.3.1913. године, што би одговарало садржини текста на карти.

Да би ствар била јаснија, зашто Приморске трупе или Приморски кор, даћу генезу формирања ове војне формације, а уреднику часописа остављам слободу да овај део текста избаци, уколико сматра да је сувишан и заузима пуно простора.

Врховна команда је 23.10.1912. године, обавестила депешом команданта III армије (ђен. Божидар Јанковић) да што пре формира у Ђаковици и Призрену здружени одред и упути их у Медовски залив. Оваква журба Врховне команде била је заснована само на политичком фактору, а никако војном. Политички фактор је произашао из претпоставке да уколико би раније (под притиском великих сила) дошло до мира, Србија би располагала аргументом њеног управљања Јадранским приморјем код Медове. Са војног гледишта, ово је био ризичан корак, јер је тек предстојала Битољска битка. У случају њеног неповољног развоја, последице за српску војску биле би катастрофалне. Тако је 26.10.1913. године, из Шумадијске дивизије I позива формиран Шумадијско-арбанашки одред, који се 27.10.1912. из села Жура упутио ка приморју. Други одред сачињавала је комплетна Дринска дивизија II позива, која је кренула 28.10.1912. из Ђаковице. Укупан број људства око 16000. Оба одреда заузела су Љеш, 5. новембра 1912. године, и ту је био први сусрет са црногорском војском, која је већ била у Сан Ђованију. Да би објединила команду ова два одреда, Врховна команда је за команданта одредила пуковника Дамњана Поповића, 11. новембра 1912. године, и тако формирала команду Приморских трупа. Команда Приморских трупа, отпочела је дејствовати у Драчу 25. новембра 1912. године. Јединица је и даље била под командом команданта III армије. За везу команде Приморских трупа са Београдом и Скопљем служиле су телеграфске линије преко Цетиња као и од Драча, преко Елбасана, Струге и Битоља (заузет је 16.11.1912.)

Пошто су српске и црногорске трупе, у следећим ратним операцијама имале доста неуспеха, око опсаде Скадра, да не би дошло до компромитовања наше војске, Врховна команда је одлучила да пошаље појачање. Одлучено је да се пошаље цела Дринска дивизија I позива, појачана тешком артиљеријом као и неким другим деловима родова војске. Ова додатна појачања, са Приморским трупама, требала су да формирају Приморски кор (командант ђен. Петар Бојовић), под командом Врховне команде.

Указом од 8.2.1913.године, образован је Приморски кор. Штаб кора отпочео је дејствовати 15. фебруара 1913. године.

Превоз трупа организован је возовима до Солуна, а одатле по ешалонима, грчким бродовима. Први ешалон кренуо је 16. фебруара 1913. године. Међутим, претрпео је бродолом, због буре код Халкиса, којом приликом је потопљен брод "Апостолос". Спасено људство сачекало је наилазак другог ешалона, са којим су превезени у Сан Ђовани, где су стигли 27. фебруара 1913. године.

Акција Приморског кора није извршена до краја (нису пребачени сви ешалони због мешања великих сила, нарочито Аустрије - блокаде Јадрана итд.) па је некомплетност кора могла да доведе до одлуке да се у жигу не угравира текст. Ваља нагласити да је пошта војника са борбене линије преношена куририма у војне поште

Љеш и Драч. С обзиром да ове војне поште нису биле приступачне борбеним јединицама, а због боље кореспонденције, предпостављам да је ова војна пошта отворена на самом фронту, на локалитету око Брдице, где су вођене најжешће борбе. Значи, недостатак поштанских станица условио је да се овај већ припремљени жиг пусти у употребу, без одреднице којој пошти припада. Понављам још једном, ово је само моја претпоставка.

Чињеница је да је употреба овог жига врло ретка, што је, уосталом, случај са свим жиговима овог периода, на тим просторима.

ЦРНОГОРСКА ПОШТА У СВ. ЈОВАНУ МЕДУАНСКОМ

За ову пошту постоје прилично исцрпни подаци, које је г. Марко Цвјетковић дао у својој књизи "Поштанска служба у Црној Гори". Међутим, због велике реткости ових жигова и рада ове поште (стари и нови календар) мислим да је потребно детаљније осветлити неке чињенице, које наводи г. Цвјетковић. Аутор скреће пажњу да су сви датуми дати по старом календару, а кад год се ради о датумима по новом календару то је посебно назначено. Овај детаљ је важан због рада поште у 1913. години, где се види да је пошта већ тада користила нови календар.

Жигови су наручени од фирме "Теодор Кајзер", у Берлину, и то два комада. Први је наручен 19. а други 25. новембра 1912. године (дакле 2. и 8. децембра 1912. по новом календару). Поштанска служба за јавни унутрашњи и међународни саобраћај у Св. Јовану Медуанском отпочела је са радом 22. новембра, односно 6. децембра 1912. године, по новом календару. Сумњам да је због истека године а и потребног времена за израду жигова, поменута фирма уопште урадила жиг са ознаком године (1912.) Г.Марко Цвјетковић не наводи када су жигови требали да буду готови и испоручени, али даје врло важан податак о почетку употребе жигова на овој пошти: "... Пошта у

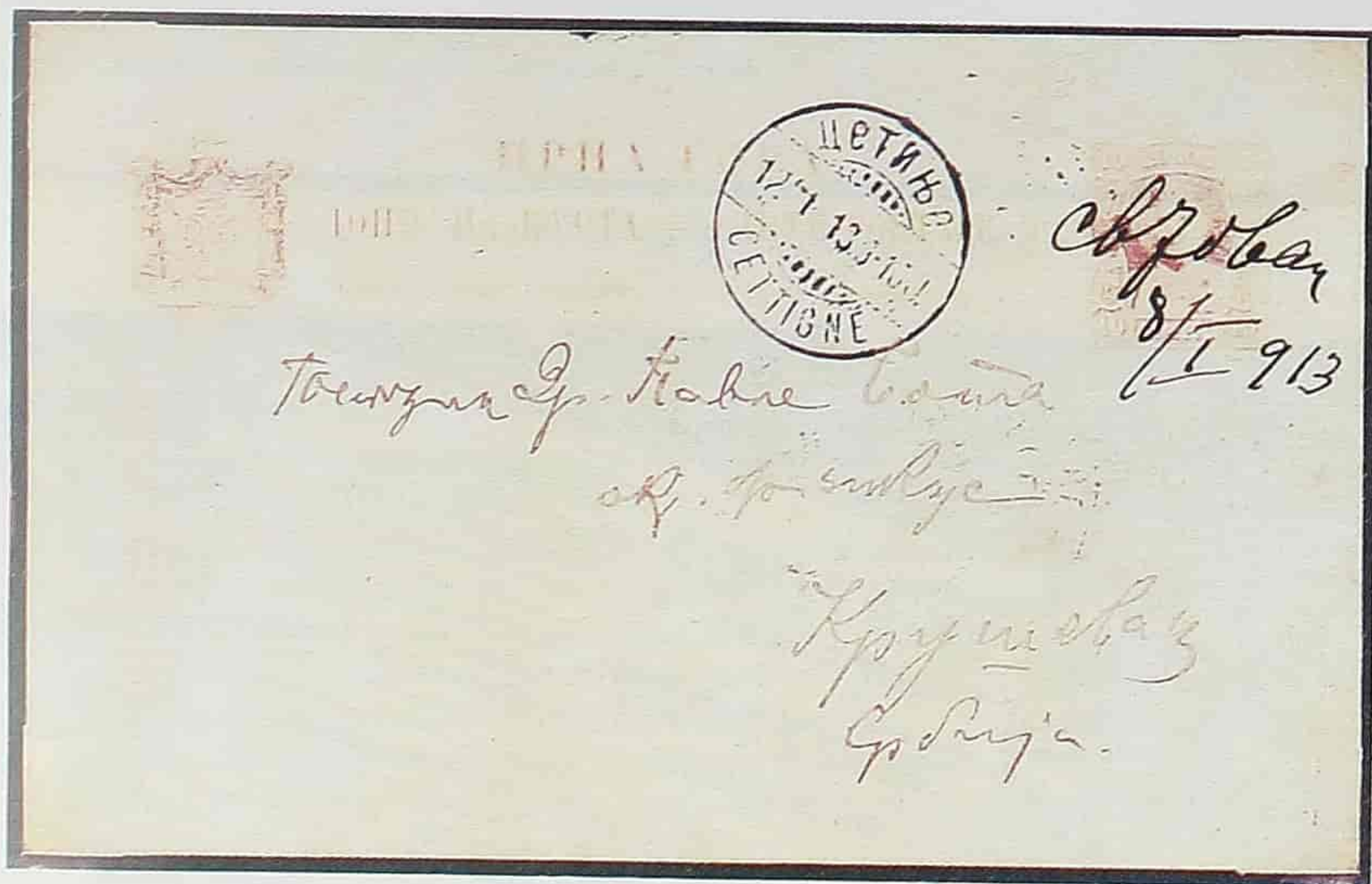

Сл. 3

Св.Јовану Медуанском почела је да употребљава поштанске жигове дана 14. јануара 1913. године, по новом календару...”

Нема сумње да је пошта, у недостатку жигова, поштанске пошиљке поништавала рукописно. Уписивано је име поште, ћирилицом, а испод тога датум. Није ми познато, да ли је приликом исписивања датума коришћен стари или нови календар. Међутим, у 1913. години, пошта је приликом уписивања датума користила нови календар. То се најбоље види по датумима које је уписивао пошиљаоц све три карте, који је том приликом користио стари календар. Карте су иначе упућене од припадника српске војске, који је био стациониран у Љешу.

Други добар доказ о томе је податак да је употреба жигова отпочела 14. јануара, по новом календару. Томе би по старом календару одговарао 1. јануар 1913. године, што значи да би 7. и 8. јануара требали да постоје жигови а не рукописна поништавања (Сл. 3 и 4). Видео сам исечак са жигом ове поште, који носи датум 7.1.1913., али се очигледно ради о накнадном, услужном поништавању. Показана два примерка рукописног поништавања (на илустованој дописној карти и целини Црне Горе) изузетно су ретка, због кратког временског периода употребе оваквог начина поништавања и врло су значајна за проучавање поштанске историје Црне Горе.

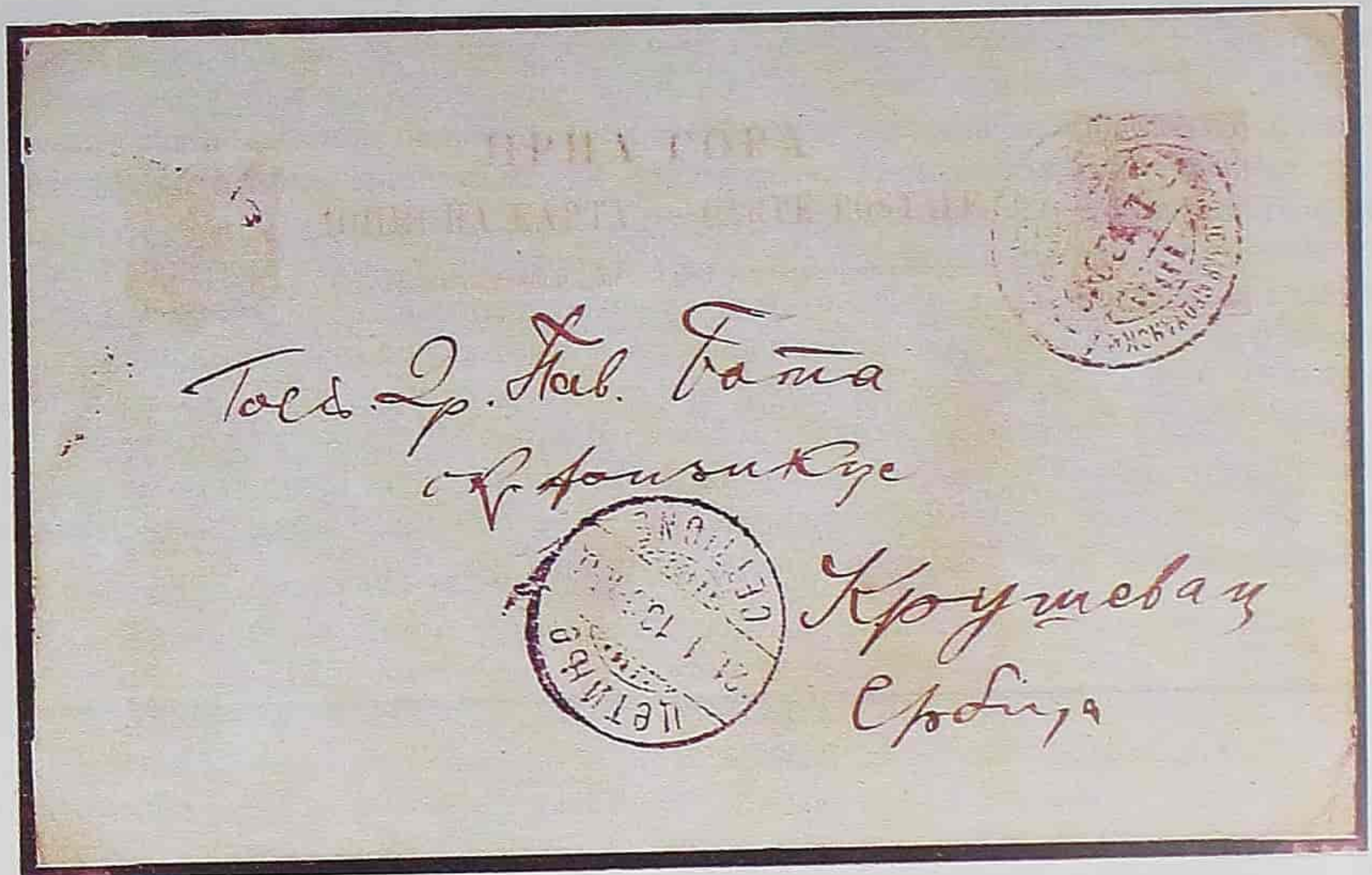
Сл. 4

На слици 5, видимо целину Црне Горе, на којој се налази поштански жиг поште Св. Јован Медуански. Датум у жигу је 17.1.1913. године. Мислим да опис жига није потребан (тип IX, према М. Вуковићу, "Филателиста" бр. 176), али је потребно нагласити да је назив поште, у горњем луку исписан ћирилицом, а у доњем на француском језику. Није ми познато да ли још неко од колекционара поседује описани жиг, исправно употребљен. Верујем да је овај примерак са најстаријим датумом.

Пошта о којој је било речи, у овом чланку, престала је са радом 3. јула 1913.

године, по старом календару, односно 16. јула 1913. године по новом календару, који је ова пошта користила.

На крају, желим и овим путем да се захвалим г. Мирославу Петровићу, који је стављајући на увид овај ексклузиван материјал, омогућио да читаоцима "Филателисте" нешто више кажемо о једном изузетном периоду из историје наше поште.

Сл. 5

Advertisement for FERŠPED (FERŠPEDI) shipping services, featuring a grid of logos and contact information for various international offices.

FERŠPED BEOGRAD

FERŠPEDI BUDAPESHT
 1068 Budapest
 Dózsa György út 92/a
 Tel/Fax: (361) 121 4001

FERŠPEDI BUCUREȘTI
 Sect. 2, București, Romania
 Bd. Dacia 9.A
 Tel/Fax: (401) 31 21 484

FERŠPEDI SOFIA
 1784 София, Младост I
 бл. 98-Б, вх. Б, ет. 10
 Тел/Факс: 70 40 12

FERŠPEDI SKOPJE
 91000 Skopje, Macedonia
 Bulevar Jane Sandanski 3/II/1

FERŠPEDI BEOGRAD
 "FERŠPED" Beograd, Yugoslavia
 CHAMBRE ECONOMIQUE DE YUGOSLAVIE
 REPRESENTATION A THESSALONIKI
 Thessaloniki, Tsimiski 6/VII, Tel: 287-786, 233-518, Fax: 285-708

FERŠPEDI BEOGRAD
 11000 Beograd, Nemaњina 6
 tel: (011) 641-499, 644-555
 telefax: (011) 685-802

FERŠPEDI BEOGRAD
 FERŠPEDI BEOGRAD

ВОЈНЕ ЦЕНЗУРЕ 1876-1945

(наставак из претходног броја)

Повлачењем српске војске, Србија је била окупирана од стране Аустро-Угарске и Бугарске, која је због учешћа у рату добила извесне територије. Окупирана Црна Гора била је изложена режиму ратне окупације.

Бугарска је окупирала делове Србије источно од Велике Мораве, неке делове Косова и јужне делове Србије, док је Аустро-Угарска окупирала централне и западне делове Србије са Сањаком. Црна Гора је била у потпуности окупирана од стране аустро-угарских трупа.

У окупираним деловима које је запосела непријатељска војска, окупационе власти су отварале војне етапне поштанске станице на аустроугарском окупационом подручју, а на подручју окупираном од Бугарске, државна поштанска управа је отварала државне поштанске станице.

Истовремено непријатељ успоставља мрежу позадинских цензорских пунктова ради контроле поштанског саобраћаја.

1 БУГАРСКЕ ВОЈНЕ ЦЕНЗУРЕ

Војна цензура је установљена Законом од јула 1914. године, а 3. августа 1915. је донет Правилник за војну цензуру. Даном мобилизације сва кореспонденција се обављала путем отворених карата и незатворених коверата, док су затворена писма била уништавана. (1)

Објавом мобилизације а сагласно са наредбом од 30. новембра 1915. године, у унутрашњости земље било је успостављено 86 цензурних бироа непосредно потчињених Управи дивизијских власти. Цензурне комисије у реонима Моравске војно-инспекцијске области и Македонске војно-инспекцијске области биле су непосредно потчињене начелницима тих области. (2)

Пошиљке за иностранство и из иностранства ишле су преко Софије где се налазио цензурни поштански биро, смештен у централној поштанској згради. У току рата радила је 91 цензурна комисија, а од тога на територији Србије 32 комисије. (3)

Жигови војних цензура

Карактеристике цензурних жигова:

1. Са изузетком, сви жигови носе напис Цензурна комисија.
2. За већину жигова је карактеристичан велики пречник.
3. Боје за жигове су у различитим нијансама, посебно љубичаста, плава и црвена.

Међутим, по интезитету, боје су бледе непостојане, подложне променама, а отисци жигова су по правилу слаби.

За жигове су употребљаване следеће боје: љубичаста у пијансама, црна, црвена у пијансама, плава у пијансама и зелена.

4. Регистрована су три грба у унутрашњем кругу жига.

5. На пошташким пошиљкама, поред жигова, налазимо обавезно цензорске парафе у црној, плавој и црвеној боји.

Вињете

Вињете су биле квадратног облика, величине 43-45 mm, са отиском жига Војна цензурна комисија, а у унутрашњем кругу жига се налазио бугарски грб. То би требао да буде четврти тип грба. Вињете је употребљавала софијска главна војна цензура. Коверте су затваране са своје задње стране. Са нашег подручја, вињете су ми непознате.

Попис цензурних жигова

Према облику употребљавани су следећи жигови:

Линијски троредни:

1. Прегледано/цензурна комисија/Велес, 45/68/22 mm, сл.1

Без оквира:

2. Цензурна комисија/Тетово, 26,27 mm, сл.2

Једнокружни:

3. Цензурна комисија/Пирот, 28,29,30,32,5, mm, сл.3

Двокружни:

4. Цензурна комисија/Скопие, 31 mm, сл.4

5. Цензурна комисија/Скопие, 30 mm, сл.5

6. Цензурна/Охрид/комисија, 42 mm, сл.6

7. Цензурна комисија/Свиленац, 32,36-42 mm, сл.7

8. Цензурна комисија/Гр. Кавадарци, 37 mm, сл.8

9. Цензурна комисија/Призрен, 41 mm, сл.9

Двокружни, удвојених ивица:

10. Цензурна комисија/Прегледано/Штип, 33 mm, сл.10

11. Цензурна комисија/Прегледано/Кочани, 34 mm, сл.11

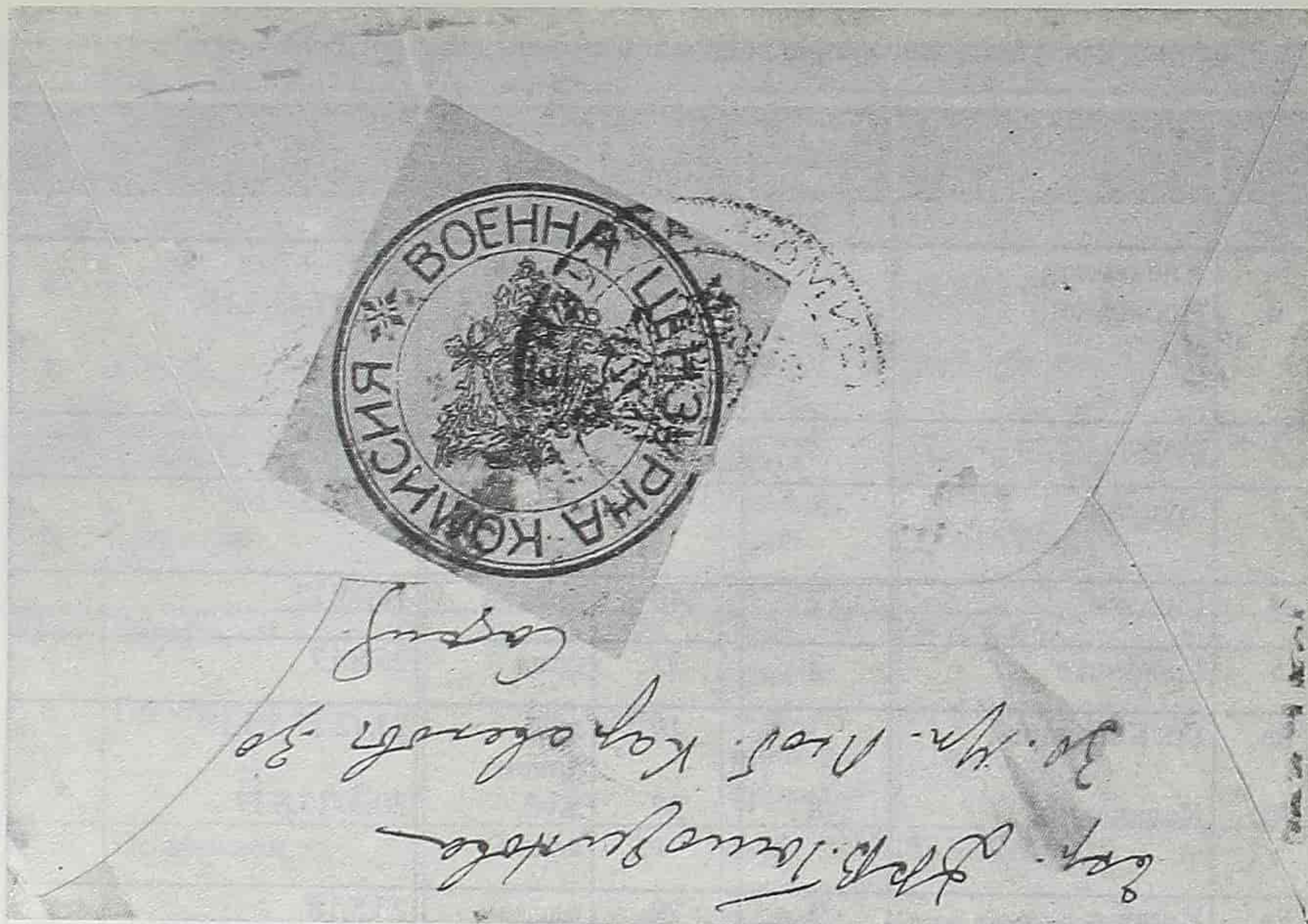
12. Цензурна комисија/Гр. Штип, 32 mm, сл.12

Кружни негативни:

13. Цензорна комисија/Радовиш, 32 mm, сл.13

Оквирни негативни:

14. Цензурни биро/Струмица, 37x15 mm, сл.14

Дописна карта послата 9.5.1917. године, из Књажевца за Алексинац, оверена двокружним жигом књажевачке цензуре и парафом.

Поштанска карта послата 3.1.1917. године из Софије за Алексинац, цензурисано и затворено виџетом "Воена цензурна комисија".

У попису цензурних жигова регистровали смо следећа цензурна места:

Редни број	Назив места на жигову	Број слике	Вел. у пп	Боја	Употреба
1	2	3	4	5	6
1а	Алексинец	3	28	црвена	6.7.17-9.7.18
б	Алексинец	7	38	љуб. црна црвена	10.4.17-11.1.18
2	Царево село	7	39	црвена	5.6.18
3	Ђуприја	3	29	љуб. црна	25.2.-23.8.18
4	Гиљани	7	40	црвена	19.11.17
5	Градиште	7	32	црна	25.8.17
6а	Гр. Кавадарци	3	29	љуб. црвена	23.12.17-3.5.18
б	Кавадарци	8	37	љуб. плава	30.3.-13.8.17
7а	Кичево	3	29	плава	23.5.18
б	Кичево	7	38	љуб. плава	2.4.-2.7.18
8а	Књажевец	3	29	црвена	13.9.17-25.9.18
б	Књажевец	7	38	љуб. плава	7.3.17-15.2.18
9а	Кочани	3	27	црвена	10.3.18
б	Кочани	11	34	љуб.	15.6.17
ц	Кочани	7	39	љуб.	3.5.18
10	Куршумли	3	29	црвена	15.8.18
11а	Лесковец на Морава ¹⁾	3	28	црвена љуб. црна	10.4.-12.5.18
б	Лесковец на Морава	7	38	љуб. црна плава	8.6.16-17.9.17
ц	Лесковец на Морава	7	39	љуб. зелена	3.9.16-9.8.17
12	Неготин	3	29	љуб. црна црвена	3.12.16-21.7.18
13а	Ниш	3	28	љуб. црвена	5.1.-8.8.18.
б	Ниш	7	41	љуб. црна	16.2.16-18.11.17

1	2	3	4	5	6
				црвена плава	
14a	Охрид	3	29	црвена плава	1.9.17-30.5.18
б	Охрид	6	41	црна плава	12.3.16-13.7.17
ц	Охрид	7	40	црна плава	31.5.-28.7.17
15a	Парачин	3	29	црна црвена	23.7.17-23.6.18
б	Парачин	7	39	црна црвена	12.4.16-24.6.17
16a	Пирот	3	29	љуб. црвена	25.6.-6.8.18
б	Пирот	7	38	љуб. црна црвена	27.6.16-21.3.18
17a	Пожаревац	3	29	љуб. црвена	23.9.17-23.4.18
б	Пожаревац	7	42	љуб. црвена	17.5.16-26.5.17
ц	Г. Пожарево	7	36	црвена	12.6.17
18	Пржиловица ²⁾	3	29	црвена	13.5.18
19a	Прилеп	2	26	љуб.	19.6.17
б	Прилеп	3	29	љуб. црна црвена	6.12.17-11.7.18
ц	Прилеп	7	38	плава љуб. плава	6.8.16-5.10.17
20a	Призрен	3	29	љуб.	16.7.16-20.7.18
б	Призрен	9	41	црвена плава	7.6.17-13.5.18
21a	Приштина	2	27	љуб.	3.5.18
б	Приштина	3	29	црвена	4.7.18
ц	Приштина	7	42	црна црвена	27.8.16-3.9.17
22a	Прокупле	3	29	љуб. црвена	6.7.16-20.6.18
б	Прокупле	7	37	љуб.	21.6.16-4.7.17
23	Радовиште	13	32	црна	15.5.17
24a	Скопие	3	29	љуб. црвена	30.11.17-4.9.18

1	2	3	4	5	6
б	Скопие	3	32.5	љуб. црвена плава	30.9.17-12.7.18
ц	Скопие	4	31	љуб. црвена плава	1.1.16-18.11.17
д	Скопие	5	30	црна	21.9.17
е	Скопие	7	42	црна плава	18.4.16-12.7.16
25а	Соко Бања	3	29	црвена	28.8.18
б	Соко Бања	7	38	љуб.	5.8.17
26	Св. Никола	7	38	црна	11.6.17
27а	Свиленац	3	29	љуб. црвена	11.7.17-4.6.18
б	Свиленац	7	39	љуб. црна црвена плава	23.5.17-10.9.17
28	Струмица	14	37x15	црна	27.9.15
29а	Шип ³⁾	3	29	црна црвена плава	3.9.17-5.7.18
б	Шип	12	32	црна	25.2.-4.8.17
ц	Шип	10	33	црна	2.5.16
30а	Тетово	2	26	љуб.	19.1.18
б	Тетово	3	28	љуб.	30.10.17-15.8.18
ц	Тетово	7	38.5	љуб.	2.6.-15.12.17
д	Царство Блгарија/ Тетовска цензурна комисија	7	39	љуб.	5.4.16-23.7.17
31а	Велес	1	45/68	љуб.	23.12.15-10.10.17
б	Велес	3	30	црвена плава	22.4.-27.6.18
ц	Велес	7	38	црна црвена плава	15.7.16-3.11.17
32а	Врања	3	30	црвена	2.1.-12.5.18
б	Врања	7	43	љуб. црвена плава	24.7.16-11.6.17
33а	Заичар	3	29	црвена	17.3.-3.9.18
б	Заичар	7	38	црвена	11.6.16-29.5.17

- 1) Лесковац
2) Приловница
3) Штип

Литература:

1. Др. Милчо Васиљев, пук.Стојан Бојацијев, Др Јордан Козарев, Петар Петров, "Филателија", Софија, 1898. година.
2. Исто.
3. Исто.

ПРЪГЛЕДАНА
ЦЕНЗУРНА КОМИСИЈА
Велесъ

Сл. 1

Сл. 2

Сл. 3

Сл. 4

Сл. 5

Сл. 6

Сл. 7

Сл. 8

Сл. 9

Сл. 10

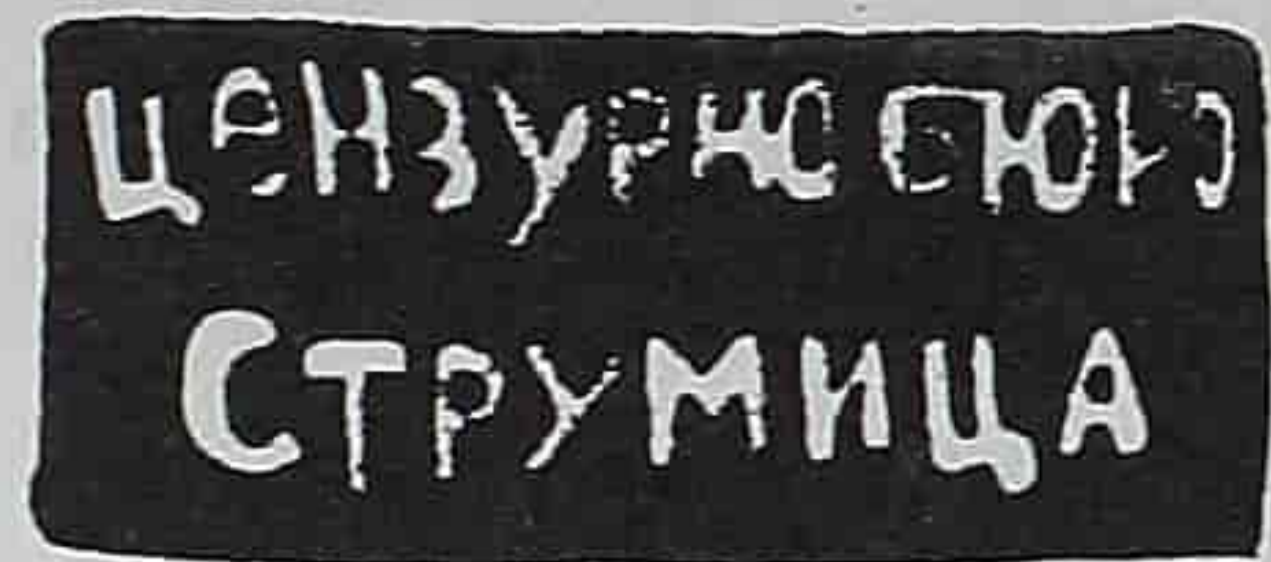
Сл. 11

Сл. 12

Сл. 13

Сл. 14

2 АУСТРО-УГАРСКЕ ВОЈНЕ ЦЕНЗУРЕ

Окупацијом Србије и Црне Горе од стране аустро-угарских трупа био је успостављен поштански саобраћај, те су стога биле отворене војне етапне поштанске станице. Становништво је било упућено да своје поштанске пошиљке предаје овим војним поштанским станицама, а на основу прописа о цензури поштанских пошиљака, који су већ били у примени у целој монархији од почетка ратних сукоба. Према томе, наокупираном подручју Србије и Црне Горе били су формиран позадински цензорни пунктови као извршни органи службе војне цензуре.

До 23. новембра 1915. године, пропуштана су само писма са отвореним ковертама. Од овог датума био је олакшан надзор, јер су писма била предавана у затвореним ковертама, па пошиљке нису биле цензурисане. Ипак, с времена на време, вршене су штих пробе, односно прегледи. Наведено се односи на војне пошиљке. Међутим, код позадинске цензуре, евидентиране су бројне пошиљке, дописне карте и коверте, које не носе ознаке цензуре. (1)

Жигови војних цензура

На окупираном подручју Србије и Црне Горе, практично су коришћене све могућности да би се цензура спровела и у најмањим местима. У ту сврху су коришћене жандармеријске и станичне команде. Становништву је било омогућено да своју пошту предаје некој од ових постаја, да би се избегло кретање и удаљавање изван места боравишта.

За жигосање су употребљаване боје: љубичаста у пијансама, црна, црвена, плава и зелена.

Жигови садрже називе следећих цензорских пунктова:

1. Цензорско место	/Zensurstelle/
2. Цензорски уред	/Zensuramt/
3. Станична команда	/Stationskommando/
4. Среска команда	/Bezirkskommando/
5. Окрузна команда	/Kreiskommando/
6. Жандармеријске месне команде	/Gendameriepostenkommando/
7. Ратне жандарм.месне команде	/Felgendameriepostenkommando/

На жиговима се налазе следеће ознаке извршене цензуре:

1. Zensuriert 2. Geprüft 3. Параф

Према облику и напису налазимо следеће жигове:

1 ПРАВА ЛИНИЈА

а) Једноредни

1. Zensuriert N a	42 mm	сл. 1
2. Zensuriert	32 mm	сл. 2
3. Zensuriert	30 mm	сл. 3
4. Zensuriert	43 mm	сл. 4
5. Zensuriert	43 mm	сл. 5
6. Zensuriert	29 mm	сл. 6
7. Zensuriert	29 mm	сл. 7
8. Zensuriert	35 mm	сл. 8
9. Zensuriert	42 mm	сл. 9
10. Zensuriert	33 mm	сл. 10
11. Cens.cenzor No.10.	41 mm	сл. 11
12. Cens.cenzor No.10.	39 mm	сл. 12
13. Cens./Grginčević	11 mm	сл. 13
14. Zensuriert zensor No 1	52 mm	сл. 14
15. Zensuriert zensor No 11.	51 mm	сл. 15
16. Zensuriert-Jagodina	43 mm	сл. 16
17. Zensuriert-Kruševac	44 mm	сл. 17
18. Zensuriert-Kruševac	47 mm	сл. 18
19. Zensuriert-Kruševac	47 mm	сл. 19
20. K.u.k.Militarzensur in Cetinje		сл. 20
21. K.u.k.Kreiskommando Čačak	68 mm	сл. 21
22. K.u.k.Bezirskommando Slepak	88 mm	сл. 22
23. K.u.k.Gendarmeriepostenkommando Venčan	80 mm	сл. 23
24. K.u.k.Feldgendarmeriepostenkommando VK.Ivanča (уместо слова F гравирано K у речи Feld...)	88 mm	сл. 24

б) Дворедни

25. Zensuriert/Gor.Milanovac	27/16 mm	сл. 25
26. Zensuriert/Grn.Milanovac	37/35 mm	сл. 26
27. Zensuriert/K.U.K.Zensurstelle Belgrad	26/55 mm	сл. 27
28. Zensuriert/K.u.k.Zensurstelle Šabac	40/80 mm	сл. 28
29. K.U.K.Zensurstelle/Prijepolje	65/26 mm	сл. 29
30. Gepruft/K.u.K.Zensurstelle Šabac	25/70 mm	сл. 30

ц) Дворедни са ознаком датума

31. Zensuriert K.u.k.Kreiskommando G R Milanovac	88/60 mm	сл. 31
32. Stationskommando Jagodina/Zens: Jagodina am ___ 191	66/65 mm	сл. 32
33. Zensuriert Prijepolje/am ___...191	54/50 mm	сл. 33

Дописна карта послата 5.12. 1917. године, из Крушевца за Женеу преко Фелдкирха, цензурисана троструком цензуром: "Zensuriert Kruševac", "Zensuriert Feldkirch 179" и "Прегледала војна цензура (73)".

Дописна карта послата 26.11.1916. године из Београда за Панчево, цензурисана и оверена жиговима "Zensurstelle Belgrad" и Cens. Censor N°. 10.

д) Троредни

34. Zensuriert/K.u.k.Militarzensur/Prijepolje	35/52/34 mm	сл. 34
35. Zensuriert/K.U.K.Bezirkskommando/Umka	33/60/25 mm	сл. 35

2 ЈЕДНОКРУЖНИ

36. Zensuriert/K.u.k.Kreiskommando/Mitrovica in Serbien	35 mm	сл. 36
---	-------	--------

3 ЈЕДНОКРУЖНИ удвојених ивица

37. K.u.k.Zensuramt/Obrenovac/Zensuriert	34 mm	сл. 37
38. K.U.K.Zensuramt/ Obrenovac/Zensuriert	31 mm	сл. 38

4 ПРАВОУГАОНИ

39. Zensuriert/Kreiskommando/Kragujevac	40x21 mm	сл. 39
40. Zensuriert/K.u.K.Zensurstelle Belgrad	52x12 mm	сл. 40
41. Zensuriert/K.u.K.Zensurstelle Belgrad	54x13 mm	сл. 41
42. K.u.k.Militarzensur/Zensurstelle Cetinje 7/Zensuriert:	59x17 mm	сл. 42
43. K.u.k.Militarzensur/Zensurstelle Ipek 1/Zensuriert:	52x18 mm	сл. 43
44. K.u.k.Militarzensur/Zensurstelle Plevlje 1/Zensuriert:	52x18 mm	сл. 44
45. Zensuriert/K.u.K.Militarzensur/Cetinje	88x18 mm	сл. 45

У попису цензурних жигова регистровали смо следећа цензурна места:

Ред. бр	Цензурно место	Број листе	Вел. у мм	Боја	Употреба	Параф	Напомена
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Аранђеловац			плава	9.3.18	"	
2а	Београд	40	51x12	црна	2.11.16 - 1.8.18		
б	"	41	54x12	љуб.	21.4.16 - 23.7.18		
ц	"	27	26x55	љуб.	17.3.17 - 12.4.18		
д	"	11	39	љуб.	11.4.16 - 22.10.17		бр. 1
е	"	11	39	љуб.	15.9. - 22.11.16		бр. 2
ф	"	11	39	љуб.	11.4.16 - 10.4.17		бр. 3
г	"	11	39	црна	14.12.17		бр. 3
х	"	11	39	љуб.	26.2.18		бр. 3
и	"	11	39	љуб.	21.4.16; 17.5.17;		бр. 5
ј	"	11	39	љуб.	9.1.16; 2.1.17;		бр. 6
к	"	11	39	љуб.	22.7.16; 23.9.16;		бр. 8
л	"	11	39	љуб.	5.9.16		бр. 9
л	"	12	41	црвена	26.11.16; 11.4.18;		бр. 10
љ	"	12	40	црна	18.11.17;		бр. 10

1	2	3	4	5	6	7	8
м	"	13	11	љуб.	21.4.16		са именом цензора
н	"	14	51	љуб.	19.5.17		бр.1
њ	"	14	51	црна	21.6.17		бр.2
о	"	14	51	љуб.	5.10.17		бр.7
п	"	14	51	љуб.	14.6.17		бр.8
р	"	15	51	црна	12.9.17		бр.11
3а	Цетиње	20		љуб.	9.3.17		
б	"	42	58x17	љуб.	17.9.17		бр.7
ц	"	45	88x18	љуб.	5.6.17		
4а	Чачак	2	32	љуб.	5.3.18		
б	"	3	30	љуб.	2.4.-7.9.18		
ц	"	6	29	љуб.	28.10.17		
д	"	21	68	љуб.	28.6.17	параф	
5а	Горњи Милановац	25	27/16	црвена	28.5.17		
б	"	26	37/35	црвена	6.2.18	параф	
ц	"	31	88/60	љуб.	25.5.17		
д	"	21	72	љуб.	15.12.16;18.1.17		
6	Гроцка	22	70	љуб.	11.5.17	параф	
7	Ивањица	22	80	љуб.	31.7.18	параф	са in "Ivza"
8а	Јагодина	16	43	љуб.	29.9.17	параф	
б	"	32	66/65/24	плава љуб.	2.2.17;18.9.17 2.3.-4.7.18	параф параф	
9	Колари	10	33	љуб.	23.7.18		
10а	Кос.Митровица	36	35	љуб. плава	16.4.17-20.9.18 16.4.17	параф	
11а	Крагујевац	22	70	љуб.	15.6.17	параф	
б	"	39	40x22	љуб.	6.10.18		
12а	Краљево	5	44	љуб.	11.6.17		
б	"	9	42	љуб.	12.9.-24.12.17		
13а	Крушевац	17	44	љуб.	30.9.17-25.6.18		
б	"	18	47	црвена љуб.	3.8.17 6.8.17-20.4.18		
14	Лазаревац	23	85	црна	10.9.-2.11.17	параф	
15	Младеновац			црвена	10.6.18	параф	
16	Нови Пазар			плава црвена	1.6.18 22.10.17;7.7.18	параф параф	
17а	Обреновац	37	34	љуб.	1.7.17-20.9.18		
б	"	38	31	љуб.	22.9.16		

1	2	3	4	5	6	7	8
18a	Паланка	8	35	љуб.	10.5.18		
б	"	1	42	љуб.	2.11.17		
19	Пећ	43	52x18	црвена	12.10.17		ИПЕК
20	Плевље	44	52x18	црвена	17.12.17		
21	Пријељина	33	54x50	љуб.	26.6.17	параф	
22a	Пријепоље	29	65x26	плава	5.6.18		
б		34	35/52/34	плава	20.5.17-15.7.18		
23	Рача (Крагујевачка)			плава	3.9.18	параф	
24a	Раља	22	76	љуб.	6.4.18	параф	
б	"	8	36	љуб.	19.9.18		
ц	"			плава	25.12.17;8.9.18		
25	Рашка	4	43	љуб.	14.9.18		
26	Сјеница			зелена	20.5.18	параф	
27	Слепак	22	88	љуб.	15.2.18	параф	
28a	Смедерево	1	42	љуб.	2.11.17		
б	"	8	35	љуб.	25.8.18		
29	Сопот			црвена	20.4.17;30.6.17	параф	
30a	Шабац	30	25/10	црвена	7.9.17-11.9.18		
б	"	28	40/80	црвена	26.3.-18.5.17		
ц	"			плава	5.6.17	параф	
31	Умка	35	33/60/25	љуб.	2.1.-1.8.18		
32	Ваљево			плава	22.5.17	параф	
33	Велика Плана	6	29	љуб.	7.3.17		
34	Велико Орашје	8	36	љуб.	17.3.17		
35	Венчан	23	80	љуб.	24.10.17		
36	Велика Иванча	24	88	љуб.	3.7.18	параф	

Литература:

1. A. Clement, Handbuch der Feld-und Militärpost in Osterreich - 1964.
2. Поред докумената аутора за овај рад су коришћени поштански документи из збирке др Јована Величковића коме се посебно захваљујем.

CENSURIRAT

Сл. 1

Zensuriert

Сл. 2

ZENSURIERT

Сл. 3

CENSURIERT

Сл. 4

Zensuriert N. a

Сл. 5

ZENSURIERT

Сл. 6

ZENSURIERT

Сл. 7

ZENSURIERT

Сл. 8

CENSURIERT

Сл. 9

Zensuriert!

Сл. 10

Cens. Censor No. 10.

ZENS. ZENSOR № 10.

Сл. 11

Сл. 12

Cens.

Grđinčević

Kaff

Zensuriert Zensor № 1

Сл. 13

Сл. 14

Zensuriert Zensor № 11.

Zensuriert - Jagodina

Сл. 15

Сл. 16

Zensuriert - Kruševac

Zensuriert Kruševac

Сл. 17

Сл. 18

Zensuriert Krušev

Сл. 19

u. k. Militärzensur in Celina

Сл. 20

K. u. k. Kreiskommando ČAČAK

Сл. 21

K. u. k. Bezirkskommando Slepak

Сл. 22

K. u. k. Gendarmeriepostenkommando Venčan

Сл. 23

K. u. k. Feldgendarmeriepostenkommando Vk. Ivanča

Сл. 24

ZENSURIERT

Gor. Milanovac

Сл. 25

ZENSURIERT

GRN. MILANOVAC

Сл. 26

ZENSURIERT

K. U. K. ZENSURSTELLE BELGRAD

Сл. 27

ZENSURIERT

K. u. k. ZENSURSTELLE ŠABAC

Сл. 28

K. U. K. ZENSURSTELLE

PRIJEPOLJE

Сл. 29

GEPRÜFT

k. u k. Zensurstelle Šabac

Сл. 30

Zensuriert K. u. k. Kreiskommando C R MILANOVAC

am 25. Jan 1917

Сл. 31

Stationskommando Jagodina

Zens: Jagodina. am 4/VN 1918

Zensuriert

Prijeljina

Statbosassisier

am 26/6 1917

Сл. 32

Сл. 33

ZENSURIERT!

K. u. k. Militärzeits.
Prijeopolje

Сл. 34

ZENSURIERT

K. u. k. BEZIRKSKOMMANDO

> UMKA <

Сл. 35

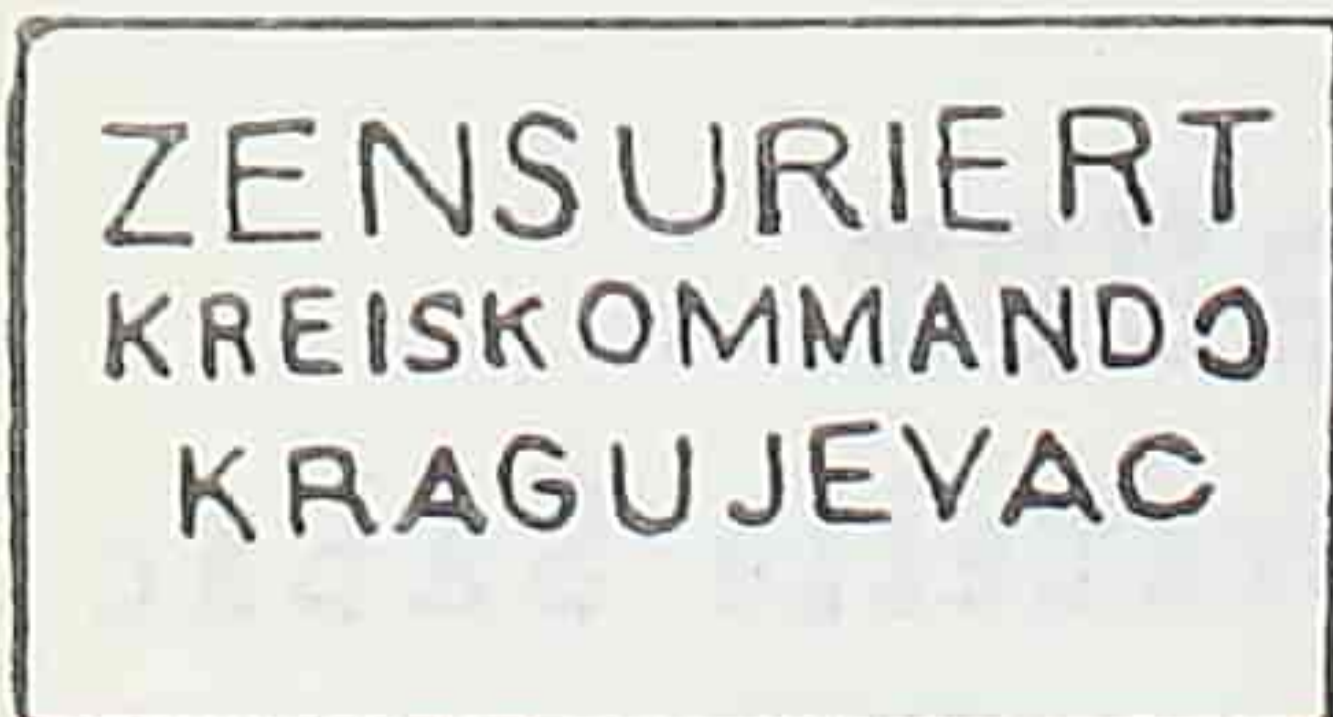
Сл. 36

Сл. 37

Сл. 38

Сл. 39

Сл. 40

**K. u. k. Militärzensur
Zensurstelle PLEVLJE 1
Zensuriert.**

Сл. 41

**ZENSURIERT
K. U.K. ZENSURSTELLE BELGRAD**

Сл. 42

**K. u. k. Militärzensur
Zensurstelle IPEK 1
Zensuriert:**

Сл. 43

**K. u. k. Militärzensur
Zensurstelle CETINJE 7
Zensuriert:**

Сл. 44

**ZENSURIERT
K. U. K. MILITÄRZENSUR
CETINJE.**

Сл. 45

**САВЕЗ ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ
"ЈУГОМАРКА"
ХОТЕЛ "ЈУГОСЛАВИЈА"**

СУБОТА И НЕДЕЉА, 4. и 5. 11. 1995. год.

органузује у Београду

**4. ванредни
СУСРЕТ ФИЛАТЕЛИСТА**

са другим колекционарима
и хобистима

ХОТЕЛ "ЈУГОСЛАВИЈА"

- Од 9.00 до 16.00 часова -

AR-GO-PHILA

КУЋА ДОБРЕ ФИЛАТЕЛИЈЕ

БЕОГРАД
011/725-517

НОВИ САД
021/398-822

КУПУЈЕ:

Поштанске дописнице Кнежевине Србије, редовно путовале у иностранство

1. Michel: P1, P2, P3, P4, P5;
ПЛАЋА: - обично путовале: 300 DEM
- са додатном франкатуром: 500 DEM
2. Michel: P6 do P5:
ПЛАЋА: - обично путовале: 20 DEM
- са додатном франкатуром: 50 DEM

ПРОДАЈЕ:

1. Комплет поштанских дописница
Кнежевине Србије (* и ⊙)
сва 200 ком. - 2000 DEM
2. Комплет поштанских дописница
Краљевине Југославије (* и ⊙)
сва 400 ком. - 4000 DEM

СПОНЗОР часописа ФИЛАТЕЛИСТА
АПOTEКА "ВИОЛА" - НОВИ САД

Ул. В. Дроњак 7; 021/398-822

Власник: Mr. Ph. Мира Арсић

ПОЈАВА НОВИХ ФАЛСИФИКАТА ЈУГОСЛОВЕНСКИХ МАРАКА¹⁾

Велике залихе заосталих франко марака Југославије, са туристичким и поштанским мотивима, које су дошле у приватне руке и налазе се у великим количинама на тржишту, довеле су и до бројних шпекулативних издања, као и до фалсификовања провизорних франко марака, односно марака код којих је због промене поштанских тарифа претиском мењана првобитна номинална вредност.

Иако су марке претискиване новим вредностима у брзини и у великим количинама, до сада су позната свега два случаја аутентичних обрнутих претисака, и то код марке 400/30 из 1989. године (Michel број 2363 К), од којих је нађено неколико табака, и марке 5/0.20 из 1992. године (Michel број 2554 К), од којих је пронађен свега један једини табак. Обрнути и двоструки претисци претстављају, међутим, велики изазов фалсификаторима, тако да се на овом подручју у последње време појављују многи фалсификати.

Из периода од пре неколико година познати су нам фалсификати претиска од 400/30 из 1989. године (Michel број 2363 К), код којих је лажно претиснута основна марка у зупчању 13 1/4 : 12 1/2, односно фабриковани обрнути и двоструки претисци на нормалној марки у зупчању 13 1/4; други познат фалсификат је марка из мотива "Туризам", од 20 динара са обрнутим претиском 26 (Michel број 2142).

Многе од заосталих и неискоришћених марака употребљене су за недозвољено фабриковање разних приватних фантом издања са претиском назива појединих делова и региона претходне Југославије, од којих многе марке, поред свог шпекулативног карактера имају политичке и антидржавне конотације (један број ових шпекулативних издања регистрован је у каталогу познате трговачке куће Ачански).

У последње време појавили су се пови, опасни фалсификати претисака. Један од таквих је ретка и веома тражена марка Републике Српске, из октобра 1992. Наиме, марка од 3 динара, из серије "Поштански мотиви" са претиском "30 = Република Српска", штампана је у свега 3000 примерака, у оквиру прве провизорне серије, Републике Српске познате под називом "Бањалучки провизоријум" (у појединим каталозима се нетачно приказује да ова марка није саставни део помоћног издања од 11 вредности). Појава овог фалсификата пада у време када Република Српска добија своје међународно признање, што ће свакако допринети порасту вредности и интересовања за ову област у свету. Фалсификати су вешто урађени, али се на основу специфичних одступања претиска од оригинала могу поуздано установити.

Друге, опасне фалсификате претстављају мени предочених 24 обрнутих или двоструких претисака нове вредности на маркама серија "Туризам" и "Поштански мотиви", из последњих десетак година. Имао сам у рукама, у виду четвараца, следеће марке са лажним претисцима (бројеви по каталогу Michel):

1978. год. 2/1 (1736); 1980. год. 5/0.75 (1856); 1981. год. 5/4.90 (1896); 3.50/3.40 (1905); 1982. год. 0.50/2.50 (1963); 1985. год. 2/0.05 (2138); 3/0.35 (2139); 4/5.60 (2140); 50/16.50 (2143); 1986. год. 5/8 (2155); 1987. год. 80/60 (2240); 1988. год. 120/93 и 140/106 (2282 и 2283); 170/120 и 220/140 (2316 и 2317); 1989. год. 100/1 (2338); 700/220 (2359); 400/30 и 700/170 (2363 и 2364); 700/70 (2392); 1990. год. 1/0.30 (2433); 0.50/0.20 (2437); 2/0.40 I и II (2442 I и II).

Наведени фалсификати су доста добро изведени али се ипак могу једнозначно и поуздано разликовати од оригинала, код којих такве грешке у претиску, до данас, нису познате.

И последња вест.

Док је претходни рукопис био у припреми за штампу, неочекивано се на састанцима филателиста појавио и други фалсификат ретке марке Републике Српске од 30/3 динара. Увиђајући вероватно примитивност првог претиска, у односу на оригинал, фалсификатори су припремили и други, унеколико побољшану верзију (на слици). Код овог, другог фалсификата поједина слова претиска су по изгледу ближа оригиналним. Међутим, детаљном анализом, утврдио сам преко 7 уочљивих отступања, према којима вешто око може да препозна фалсификат. Сазнао сам да је већ приличан број ових фалсификата продат сакупљачима, па овом приликом упозоравам интересенте на велику опрезност код набавке ових марака.

1) Аутор овог чланка је један од најугледнијих атестатора за марке подручја југословенских земаља.

Оригинални обрнути претисак.

Фалсификовани претисак.
Први тип.

Фалсификовани обрнути претисци.

Други тип фалсификата.

АНАЛИЗА ФАЛСИФИКАТА¹⁾

Читаоцима огласно-информативног листа “Берза филателије, двоброј 3-4” скренута је пажња на појаву делимичног фалсификата код марке 30/3 динара бањалучког провизоријума. Како је фалсификатор искористио прилику и направио поред тога још један тип фалсификата дужност ми је да јавност о томе упознам овим путем. Основна марка у вредности од 3 динара издата је у Југославији још фебруара 1990. године. Претисак на овој марци урађен је у Бања Луци у штампарији “Глас” техником књиготиска. Марка је у Бања Луци, на пошти 78109, пуштена у промет 26.10.1992. године. Делимични фалсификат (претисак) направљен је у Београду априла 1995. године и у тексту је означен као Тип I, види слику.

Елементи који указују на фалсификат претиска су следећи. Цифра “30” и две паралелне црте су пуније и изражајније. Код фалсификата приликом увећања цифре “30” разлика је видна у заобљености у односу на оригинал. Све паралелне црте су исте дужине и равних крајева што није увек случај са оригиналом. Слова, од којих овде издвајамо само “л, и, к и а” из речи “Република” евидентно су другачија. Види увећану фотокопију. Слова су дебља, а посебно одударара слово “к” које је латинично, са оштрим и јасним крацима, док је код оригинала “ћирилично” са благо извијеним крацима и карактеристичним кукицама на крајевима. У речи “Српска” карактеристично је слово “п” које има отворене стопе, код оба типа фалсификата што са оригиналом није случај.

Други тип (Тип II) фалсификата претиска код исте марке појавио се у августу месецу. Ради се о побољшању изгледа слова “к” на које је фалсификатор обратио сада већу пажњу. Ипак слова му нису испала како треба јер су сва уочљиво без “стопа”, види слику. Цифра “30” укошена је у односу на оригинал.

Тип I и Тип II у поређењу са оригиналом (када се преклопе) гледано према извору светлости не подударарају се што је можда и најбржи начин да се фалсификат препозна. Ако се одлучите за куповину ове марке можете консултовати аутора овог текста, као и господина Милана Мишовића који је први уочио постојање фалсификата претиска код ове марке.

FALSIFIKAT TIP I
APRIL 1995.

FALSIFIKAT TIP II
AUGUST 1995.

ORIGINAL
OKTOBAR 1992

11x95, Банковит

Zusammenfassung:

Folgende Elemente zeigen dass der Überdruck eine Fälschung ist:

- Die Nummer "30" und die parallelen Linien sind dicker und ausdrucksvoller
- wobei man bei einer Vergrößerung der Nummer "30" eine deutliche Abrundung bei der Fälschung im Vergleich zum Original feststellen kann.
- Alle parallelen Linien sind gleich lang mit gerader Endung, was beim Original nicht immer der Fall ist,
- Die Buchstaben, wobei wir nur "l, i, k und a" aus dem Wort "Република" erwehnen, zeigen deutliche Unterschiede, siehe Sie die vergrösserte Fotokopie. Die Buchstaben sind dicker, wobei sich der Buchstabe "k" sehr unterscheidet den es ist ein lateinisches "k" mit scharfen und klaren Buchstabenbeinen. Beim Original handelt es sich um das kyrillische "k" mit leicht geschwungenen Buchstabenbeinen und den charakteristischen leicht gekrümmten Endungen. Im Worte "Српска" ist der Buchstabe "п" charakteristisch-mit offenen "Füßchen" und zwar bei beiden Typen der Fälschung was beim Original nicht der Fall ist.

Der zweite Typ der Überdruck-Fälschung bei der gleichen Marke kam im August auf dem Markt. Es geht um ein verbessertes Aussehen des Buchstaben "k", welchem der Fälscher jetzt eine grössere Bedeutung gab. Trotzdem sind ihm die Buchstaben nicht ganz gelungen, den alle sind ohne "Füßchen" siehe Bild. Die Zahl "30" ist schräg im Vergleich zum Original.

Wenn man Typ I und Typ II über dem Original legt und entgegen einer stärkeren Lichtquelle schaut, stellt man fest dass sie nicht ganz übereinstimmen und dass dies velleicht der schnellste Weg zur Entdeckung der Überdruck-Fälschung ist.

Übersetzt N. Anđelković

¹⁾ Аутор се први пут претставио филателистичкој јавности, почетком 1994. године, својим приручником о поштанским маркама Републике Српске и Републике Српске Крајине. Спада у веома цењене познаваоце овог подручја.

**САВЕЗ ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ
"ЈУГОМАРКА"
ХОТЕЛ "ЈУГОСЛАВИЈА"**

СУБОТА И НЕДЕЉА, 4. и 5. 11. 1995. год.

органује у Београду

**4. ванредни
СУСРЕТ ФИЛАТЕЛИСТА**

са другим колекционарима
и хобистима

ХОТЕЛ "ЈУГОСЛАВИЈА"
- Од 9.00 до 16.00 часова -

ОСОБЕНОСТИ ЗУПЧАЊА НА БОСАНСКОМ ИЗДАЊУ "КРАЈОЛИЦИ"

Међу сакупљачима марака аустроугарске окупације БиХ не постоји једнако занимање за сакупљање особености зупчања на познатом издању редовних марака из 1906. године познатом под именом ПРЕДЕЛИ (КРАЈОЛИЦИ). Такође, различита су мишљења о филателелистичкој вредности овог материјала.

Велики део сакупљача Босне, па и специјалитета, не показује велико интересовање за ово подручје. Многе познате збирке марака не садрже потпунију обраду варијетета зупчања, у чему је иначе ово издање познато у ширим оквирима филателије. Специјалитети зупчања на овом издању доста ретко се појављују и на аукцијама. Данас се са носталгијом можемо присећати прича од раније, о збиркама које садрже седамдесетак и више комплетних серија различитих комбинација једнообразног мешовитог зупчања. Разумљиви су разлози због којих већина колекционара перадо улази у овакву специјалну тему, односно што се мали број сакупљача, међу којима и аутор овог чланака, за њу опредељује. Пред овим загонетним подручјем су бројне дилеме сваког сакупљача, нарочито:

- непотпуна обрада типова, броја и комплетности мешовитих зупчања, што оставља неизвесност о садржају, могућем обиму материјала и планирању потребног простора за обраду ове теме,
- честе измене и допуне каталога у третману издања КРАЈОЛИЦИ, при чему се последњих година уочава повећано интересовање издавача и обрађивача каталога за што потпунију презентацију,
- немогућност прецизног процењивања и вредновања појединих комбинација зупчања, како комплетних серија, тако и појединачних марака, при чему ни једна од познатих метода одређивања цена није довољно уверљива,
- реткост ових марака, како појединих основних типова зупчања, посебно оних ређих, тако бројних комбинација зупчања, због чега је потребна велика упорност, па и права "срећа" у покушају комплетирања једнообразних комбинација на овако "дугој" серији марака.

Аутор овог написа се већ двадесетак година бави овом темом. Пре свега на практичан начин сакупљајући све што постоји као особеност зупчања на издању КРАЈОЛИЦИ. Резултати овог труда још нису нарочито значајни и може се рећи да је формирање збирке далеко од почетка али још даље од краја. Кроз то сакупљање уочене су многе занимљивости, забележена бројна запажања и стечена важна искуства о овој теми. Та искуства се потврђују у радовима и збиркама познавалаца теме. Управо то ме је и определило да се упустим у обраду особености зупчања на маркама издања КРАЈОЛИЦИ.

Надам се да ће занимљивост овог издања скренути на себе пажњу и привући нове сакупљаче, којима могу бити од користи сазнања до којих смо дошли, поготову ако се има у виду тако шаролико и комплексно подручје. Чланак ће вероватно утицати да се чују и друга мишљења и изведу евентуални нови докази, што би било од непроцењиве важности за коначно обликовање теме односно њено потпуније упознавање.

I ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ИЗДАЊУ И ОСОБИНАМА ЗУПЧАЊА

Почетком новембра 1906. године изашло је ново издање марака за редовну употребу, за окупационо подручје БиХ. Издање се састојало од 16 вредности, почев од 1 хелера до 5 круна. На маркама преовлађују мотиви крајева, па отуда популарни назив овог издања **КРАЈОЛИЦИ (ПРЕДЕЛИ)**.

После готово 30 година аустроугарске окупације БиХ, када су у поштанском саобраћају биле у употреби марке са мотивом аустријског двоглавог орла, појавиле су се нове марке, веома лепо обликоване, са занимљивим и популарним мотивима. За оно време то је био веома смео искорак, нарочито у погледу избора мотива за једно издање франко марака. Марке су штампане техником линијске дубоке штампе, у бакротиску. Издање је, ипаче, готово савршено изражено, прецизног и чистог цртежа, уједноченог папира, боја и гуме. Већих одступања у овим битним особеностима готово да и нема, сем мањих, на вредностима од 40 и 50 хелера. Међутим, у погледу зупчања, **КРАЈОЛИЦИ** обилују бројним особеностима и варијететима, па се може рећи да је по томе познато у ширим оквирима филателије. Може се слободно рећи да сакупљање особености зупчања на овом издању може да испуни животни век једног колекционара а да при томе збирка још увек не добије потпуну физиономију.

Познато је да су марке издања **КРАЈОЛИЦИ** биле планиране у линијском зупчању $12 \frac{1}{2}$ и $9 \frac{1}{4}$. Прво су се појавиле марке у ове две величине зупчане линијски и то све вредности серије.

Убрзо иза тога у промету су се нашле марке зупчане линијски $6 \frac{1}{2}$. Такође све вредности серије. Дакле, већ у раној фази овог издања, и важиле су до краја 1912. године, у промету су биле марке три различита линијска зупчања:

Поред наведена три линијска зупчања, у каснијој фази су се појавиле марке зупчане линијски $10 \frac{1}{2}$. И у овом зупчању, чија се појава везује за једно од каснијих штампања, заступљене су све вредности серије.

Већ сама чињеница да се на маркама издања **КРАЈОЛИЦИ** појављују 4 различита зупчања: $12 \frac{1}{2}$, $9 \frac{1}{4}$, $6 \frac{1}{2}$ и $10 \frac{1}{2}$, и то све вредности серије, указује на богатство варијетета зупчања на овом издању. На слици 1 приказани су основни типови зупчања на издању **КРАЈОЛИЦИ**, односно по један примерак марке у свим врстама зупчања. Приказивање целих низова би било технички сложено и заузело би пуно простора.

Проучавање особина на маркама издања **КРАЈОЛИЦИ** започиње управо настојањем да се комплетирају основни типови зупчања. Већина колекционара већ ту наилази на готово непремостиве тешкоће, јер су марке у неким зупчањима веома па чак и изузетно ретке. То се посебно односи на зупчање $6 \frac{1}{2}$ а поготово на зупчање $10 \frac{1}{2}$. Број комплетних серија марака у овим величинама зупчања је много мањи него што се уопште може претпоставити. Готово да је искључена могућност постепеног комплетирања целих серија, посебно у зупчању $10 \frac{1}{2}$, које је чак много ређе од најређих комбинација мешовитог зупчања. За ову тврдњу има пуно практичних доказа код колекционара.

За наша даља разматрања важно је још једном нагласити значај основних типова зупчања. Зовемо их "основни" јер граде мешовита зупчања узајамним комбиновањем. У вези с тим, битна је напомена да основни типови зупчања (има их 4) постоје на свим вредностима.

Осим четири основна типа зупчања, која постоје у свим вредностима серије и која служе за грађење мешовитих зупчања (стога смо их назвали **ОСНОВНИМ ТИПОВИМА ЗУПЧАЊА**), марке издања **КРАЈОЛИЦИ** постоје и незупчане.

Незупчане марке такође постоје у свим вредностима. Оне се ређе појављују чак и у неким комбинацијама мешовитих зупчања. Ми их међутим нисмо прикључили основним типовима зупчања, па их зато на слици 1 нисмо приказали, као што то нећемо учинити ни са другим врстама зупчања, које не граде мешовита зупчања, или ако то и чине то није генерална појава. Ове методолошке напомене треба надаље имати у виду јер нису без значаја за наставак излагања.

Марке издања КРАЈОЛИЦИ познате су и у ПОСЕБНИМ типовима зупчања. Називамо их "посебним", јер за разлику од претходних пет типова (4 + 1), који постоје код свих вредности серије, код ових то није случај, или је бар неизвесно да постоје.

Чешљасто зупчање 13 1/2 (13 1/4) уочено је само на вредностима од 6 и 20 хелера и представља посебну особину зупчања. Релативно се често сусреће. Марке у овом зупчању не граде спојеве са другим зупчањима, те неће бити предмет наше пажње, сем у делу чланка који обрађује вредновање марака.

Посебну необичност у погледу зупчања чини најкрупније зупчање, зупчање 5. Његова појава на маркама издања КРАЈОЛИЦИ и уопште у "босанској" филателији није ближе објашњена иако је рано уочена. Тако већ каталог "KONL" из 1926. године на њега указује. Савремени специјалистички каталози га махом не наводе, док познати приручник марака Аустрије "Ferberbauer" даје о њему краће напомене. Ово зупчање се појављује махом на једној страни марке, у комбинацији са основним типовима зупчања 12 1/2, 9 1/4, и 6 1/2. Није познато, односно нема доказа да се појављује на свим вредностима.

Сл.1. Основни типови зупчања на издању КРАЈОЛИЦИ:
12 1/2, 9 1/4, 6 1/2 и 10 1/2.

И на крају, када је реч о посебним типовима зупчања, не може да се не помене и постојање линијског зупчања 11 1/2, такозвана "Бања Лука". Ово зупчање постоји само на марки од 45 хелера, са жигом Бања Лука. Представља изузетну реткост и према компетентним изворима постоји сачувано двадесетак примерака ове марке (LOSENSTUCK) и свега неколико комада на пакетским спроводницама. Иако о овом издању има помешто написано, мислим да о природи његовог настапка и поштанској употреби није речена последња реч. Тако већ поменути приручник Аустрије наводи да се ради о приватном издању, у погледу зупчања, насталом у трапистанском самостану "Maria Stern" Бања Лука. Марке су лепљене на пакетске спроводнице којима су отпремани пакети сира траписта, који је прављен у самостану и слат наручиоцима поузећем. У познатом Приручнику хрватског филателистичког савеза (1946. година, свеска I), наводи се податак да постоје незупчани примерци ове марке, с једне или с две стране. Желим да нагласим да сам пуком случајношћу имао прилику да се упознам са примерком ове марке. Настојаћу да по прикупљању потребне грађе и информација учиним посебну обраду овог тако необичног и изузетно ретког издања марке од 45 хелера, зупчане линијски 11 1/2, зване "Бања Лука".

Сл. 2. Комплетан низ једнообразног мешовитог зупчања (12 1/2 : 9 1/4 : 9 1/4 : 12 1/2)

II МЕШОВИТА ЗУПЧАЊА

Богатство основних и посебних типова зупчања, која се појављују на маркама издања КРАЈОЛИЦИ претставља само делић онога што чини ово издање необичним у погледу особина зупчања. Наиме, комбиновањем основних типова, настали су бројни спојеви - комбинације мешовитих зупчања па је њихово сакупљање саставни део колекције марака "Босне". Тек на такав начин може се учинити потпуним сакупљање марака издања КРАЈОЛИЦИ.

Приступање сакупљању мешовитих зупчања захтева од сваког колекционара одређивање за неке принципе и лимите у сакупљању. Ту је, пре свега, одређивање за третман истоветности, односно једнообразности комбинације целог низа-серије, у вези с чим је онда и могућа разуђеност - величина збирке према броју комбинација зупчања.

Један број колекционара настоји да пронађе и сакупи што већи број различитих комбинација мешовитог зупчања на појединачним маркама, дугима је циљ да комплетирају једну од комбинација на целој серији. При томе се примењују двојаки односно различити критеријуми о томе шта претставља једну исту комбинацију мешовитог зупчања на целој серији или како се то другачије каже, што чини серију истоветног - једнообразног мешовитог зупчања.

Из разговора са најстаријим филателистима, познаваоцима ове теме, а на основу увида у збирке које су раније сређиване, може се закључити да су код мање упућених примењивани једноставнији критеријуми једнообразности мешовитих зупчања, па је и њихово сакупљање било знатно једноставније и лакше. Наиме, под серијом једно-образног мешовитог зупчања подразумевало се да је на свим вредностима серије заступљена иста комбинација, са два зупчања, на пример $12 \frac{1}{2} : 9 \frac{1}{4}$. Сматрало се да је довољно да се на свакој од 16 марака серије, на две стране појављује зупчање $12 \frac{1}{2}$, а на друге две $9 \frac{1}{4}$. Такав принцип једнообразности тумачен је аналогно и код марака са три различита зупчања.

Сакупљање мешовитих зупчања на издању КРАЈОЛИЦИ по овако тумаченом принципу истоветности серије знатно је упрошћавало проблематику теме о којој је реч а број тако изведених комбинација мешовитог зупчања свега на десет до петнаест.

У томе, ранијем периоду третмана ове теме једна од непрецизности била је и преовлађујуће уверење да су марке зупчане са три ређе од марака зупчаних са два различита зупчања.

За разлику од таквих, раније присутних приступа питању истоветности-једнообразности, као најважнијем у оквиру ове теме, многи савремени обрађивачи и познаваоци полазе од најширих могућности које пружа мноштво насталих комбинација зупчања на овим маркама, односно од строгог и једноставног правила истоветности комбинације на целој серији. То правило захтева да на СВАКОЈ СТРАНИ СВАКЕ МАРКЕ, у серији, буде исти основни тип зупчања. Сакупљање мешовитих зупчања на издању КРАЈОЛИЦИ, уз уважавање оваквог принципа једнообразности комбинација, знатно проширује могући број различитих комбинација мешовитог зупчања. С друге стране, битно отежава могућност комплетирања целих, једнообразно мешовитог зупчаних серија.

Ради усвајања и разумевања принципа једнообразности мешовитог зупчања, на слици 2, дали смо приказ једне комплетне серије једнообразног мешовитог зупчања. Из приказа се види да све вредности серије имају истоветну врсту и редослед зупчања $12 \frac{1}{2} : 9 \frac{1}{4}$ и $9 \frac{1}{4} : 12 \frac{1}{2}$.

Наравно, никаквих посебних доказа о постојању целих низова, у свим могућим комбинацијама нема. Нема, чак, ни потпуних доказа о стварном броју мешовитих зупчања на појединачним маркама. О томе ће у наставку бити још речи.

Сл. 3. Пример модела нормалног мешовитог зупчања тзв. COMPOUNDZAHNUNG - две и две супротне стране марке имају исти тип зупчања.

Сл. 4. Примери сва четири могућа положаја (комбинација) у моделу мешовитог зупчања са два зупчања - две и две супротне стране.

ГРАДОВИМА СРБИЈЕ У ФИЛАТЕЛИСТИЧКЕ ПОХОДЕ

Када је средином осамдесетих година дошло до застоја у раду тадашњег Удружења филателистичких савеза Југославије (републичких и покрајинских), запретила је потпуна дестабилизација филателистичког живота и рада у нас.

Међународне обавезе, које су непосредно предстојале (организовање Балканфиле и учешће на бројним међународним изложбама), захтевале су брзо и квалитетно разрешење овог стања.

Друштвено предузеће Југомарка, уз потпуну подршку Заједнице југословенских ПТТ и свих ПТТ организација Југославије, преузело је на себе мучну и тешку улогу обновитеља рада и активности филателистичке организације у нас. Времена није било много, али је укупна активност на овом плану била брза и, касније ће се испоставити, ефикасна.

Након вишемесечних контаката, разговора и убеђивања, утврђена је организациона шема нове филателистичке организације Југославије, изабрано Председништво и тако је започело деловање реорганизованог Савеза филателиста Југославије. Нема сумње да су у овом значајном послу велику улогу одиграли челни људи ПТТ система Југославије, а посебно ДП Југомарке.

Управо смо пред десетогодишњицом тих активности, а Југомарка и ПТТ систем Србије чине нове напоре да се филателистички живот у нас, бар његова организациона и кадровска обнова, покрене напред.

Наиме, уз пуно подршку и сарадњу Дирекције за поштански саобраћај ЈП ПТТ Србија, Југомарка је осмислила акцију којом би се у одабраним градовима Србије (Зрењанин, Пожаревац, Крушевац, Врање и Призрен) покренуле филателистичке активности у осмогодишњим школама, и дала пуна организациона и кадровска помоћ у обнови и оживљавању филателистичких друштава у тим местима. Очењује се да би само тако свеобухватном акцијом, могао да се очекује успех, а цела акција је замишљена тако што ће стручни радници ДП Југомарке формирати у поменутих местима школске филателистичке активне (секције), једном месечно одржавати предавања и стручно-радне консултације са децом и одраслима, а преко месеца би те активности водили ПТТ радници оспособљени кроз семинаре које ће такође организовати Југомарка. На крају школске године, у поменутих местима би се одржавале тематско-показне изложбе деце и одраслих, а на почетку следеће године, у једном од градова би се организовале заједничке изложбе деце филателиста.

Очекује се да ће се у ову акцију укључити и Политички забавник и Дечје новине из Горњег Милановца, што би овим активностима дало посебан публицитет.

Пример из Призрена, који су представници Југомарке недавно посетили, најбоље показује да је овако осмишљена акција пун погодак, јер се поред одабране школе где ће се активности водити у оквиру ваннаставних секција, припрема и обнова филателистичког друштва одраслих. Управо су у току организационе припреме, а првих дана новембра би требало да се одржи и изборна скупштина друштва.

Очењујући ову акцију, слободно можемо да кажемо да је то прави пут и начин да се, већ помало остарела југословенска филателија, оживи и подмлади. Свесни смо да Савез филателиста Србије и Југославије немају повчаних средстава да ове акције значајније помогну, али се укључивање филателиста у поменутих местима у рад дечјих секција (али и одраслих) очекује и прижељкује.

Да ли ће то тако и бити, остаје да се види.

Als erinner.
 Anna Bäuml
 Balkanka Nr. 22
 Belgrad

Wohlgelohore Frau

ZENSURIERT
 ZENSURSTELLE BELGRAD

Belgrad 20/11-16
 Cens. Org. in Belgrad

Sehr geehrte Frau!
 Ihre liebe Güte und Aufmerksamkeit
 über den Empfang Ihrer Briefe
 danken wir Ihnen sehr. Ich hoffe,
 dass Sie sich wohl befinden und
 dass die Winterzeit für Sie
 angenehm verläuft. Ich werde
 Sie bald wieder hören. Mit
 herzlichen Grüßen von mir
 an Sie und Ihre Lieben.
 Ihr ergebener Diener
 [Signature]

Belgrad 20/11-16

Margit Bäuml
 Hpt. Witwe,
 Mercy utca 2658

Kate Nagybeskerck
 Magyar.

5 5

РЕДОВНА ИЗДАЈА МАРАКА ЈУГОСЛАВИЈЕ

период од 1944. до 1994. године
(наставка из претходног броја)

2145. 106 (д), јаркосмеђеоранж

Познати су примерци приметно светлије нијансе боје (светлосмеђеоранж). Структура папира косо мрежаста и хоризонтално пругаста. Уочљиве су разлике у боји папира - беличасти и жућкасти папир.

1988, 11. април. Р.И. "Поштански саобраћај" - Расподела пошилики; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта Д. Чудова; двобојни офсет ЗИН; п.о.; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним напосом; ш.т. 100 ком.

рп

2159. 500 (д), црпкастосивоплава/светлооранж

Постоје разлике у нијанси код обе боје. Познати су примерци: индиго (црпосивоплава)/оранж; тамносивоплава/светлооранж и црпкастосивоплава/бледооранж; Структура папира косо мрежаста и хоризонтално пругаста.

1988, 23. јуни. Р.И. "Поштански саобраћај" - Расподела пошилики; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта Д. Чудова; двобојни офсет ЗИН; папир обичан и кредаст (к); з.ч. А 13 1/4 и Д 12 1/2; гума мат (тропска) са равномерним напосом; ш.т. 100 ком.

рп

2168. 500 (д)
а. индиго/светломаслинастожута
А 13 1/4
б. индиго/средњесмеђежута
А 13 1/4
Д 12 1/2
ц. индиго/црвенкастожута

Ак 13 1/4

А 13 1/4

Д 12 1/2

д. црнкастосивоплава/жута

А 13 1/4

Познате су разлике у нијансама код неких од наведених боја. Код зупчања 13 1/4 срећу се структурно различити папири: хоризонтално пругаст, слабо изражен косо мрежаст и хомоген. Код марака са зупчањем 12 1/2 познат је само хомоген папир.

1988, 24. јуни. Р. И. (помоћно); марке бр. 2143 и 2145 са претиском нове вредности у црној боји у офсет штампи "Форум", Нови Сад; стара вредност код обе марке претиснута са три хоризонталне црте.

пчл шс2

2169. 120 на 93 (д), средњејоргованастроултрамарин

2170. 140 на 106 (д), светлосмеђеоранж

Марка бр. 2170 позната је и у тамнијој нијанси боје (јаркосмеђеоранж).

1988, 21. јули. Р. И. "Поштански саобраћај - Телефоиска говорница са корисником"; испод слике, у левом углу, име аутора Д. Чудова а у десном назив штампарије (ЗИН); папир обичан и кредаст (к); з.Ц. А 13 1/4 и Д 12 1/2; гума мат (тропска) са равномерним наносом; С.т. 100 ком.

ТГК

2174. 1000 (д), плавичастољубичаста/зеленоплава

А 13 1/4

Ак 13 1/4

Д 12 1/2

Структура папира косо мрежаста, хоризонтално пругаста и хомогена (код А). Код Д среће се искључиво папир хомогене структуре. Познате су приметне разлике у нијансама боје.

1988, 11. август. Р. И. "Поштански саобраћај"; нацрт код бр. 2175 - писмо са корисником а код бр. 2176 - шалтерска служба; испод слике, у левом углу, имена аутора ликовног решења Д. Чудова (2175) и Марине Калезић-Крајиновић (2176); код бр. 2175 у десном углу назив штампарије (ЗИН); једнобојни офсер ЗИН; п.о.; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

пск

шс2

2175. 120 (д), плавичастозелена
 2176. 140 (д)
 а. јаркоружичастоцрвена
 б. средњецрвенокармин

Структура папира косо мрежаста и хоризонтално пругаста.

1988, 5. септембар. Р. И. "Поштански саобраћај" - Авион и Земљина кугла; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта Д.чудова а у десном назив штампарије (ЗИН); вишебојни офсет ЗИН; папир гладак сјајан; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 25 ком.

азк

2183. 200 (д), вишебојна

Доминантне боје су плава и љубичаста.

1988, 17. новембар. Р. И. "Поштански саобраћај" - Поштанско сандуче; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта Д. Чудова а у десном назив штампарије (ЗИН); једнобојни офсет ЗИН; п.о.; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

пс

2196. 170 (д), плавозелена

Позната је само хомогена структура папира.

1988, 6. новембар. Р. И. "Поштански саобраћај" - Новогодишња честитка; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта Д. Чудова а у десном назив штампарије (ЗИН); п.о.; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

нч2

2202. 220 (д)
а. јаркосмеђеоранж
б. средњеоранжсмеђа

Познати су примерци различите нијансе боје (смеђеоранж). Структура папира косо мрежаста и хомогена.

1988, 15. децембар. Р. И. (помоћно); марка бр. 2175 са претиском нове вредности у црној боји у офсет штампи (ЗИН); стара вредност претиснута са три хоризонталне црте.

шс2

2203. 220 на 140 (д), јаркоружичастоцрвена

Структура папира косо мрежаста и хоризонтално пругаста.

1988, 21. децембар. Р. И. (помоћно); марка бр. 2175 са претиском нове вредности у црној боји у офсет штампи (ЗИН); стара вредност претиснута са три хоризонталне црте.

пск

2204. 170 на 120 (д), плавичастозелена

Структура папира косо мрежаста и хоризонтално пругаста.

1989, 20. јануар. Р. И. "Поштански саобраћај" - Голуб писмоноша са марком; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта (Д. Чудов) а у десном назив штампарије (ЗИН); двобојни офсет ЗИН; п.о.; з.ч. А 13 1/4, Ц 12 1/2; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

ГПМ

2214. 500 (д), смеђастоцрвена/тамнољубичастоплава
А 13 1/4
Ц 12 1/2

Познате су мање разлике у нијансама обе боје. Структура папира хомогена али су код зупчања 13 1/4 познати и примерци хоризонтално пругасте структура.

1989, 22. март. Р. И. "Поштански саобраћај" - Писма и сателитска станица; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта (Д. Чудов) а у десном назив штампарије (ЗИН); вишебојни офсет; папир гладак, сјајан, ГС или гладак без сјаја, Г; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 50 ком.

ПГС

2224. 10000 (д), вишебојна
ГС, гладак сјајан папир
Г, гладак папир без сјаја

Доминантне боје су оранж и љубичастоултрамарин са мањим разликама у нијансама боја.

1989, 11. мај. Р. И. "Поштански саобраћај" - Поштанско сандуче; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта (Д. Чудов) а у десном назив штампарије (ЗИН); једнобојни офсет ЗИН; п.о.; з.ч. А 13 1/4, Ц 12 1/2; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

ПС

2229. 300 (д)
а. средњеружичаста
А 13 1/4
Ц 12 1/2

б. ружичастоцрвена

А 13 1/4

ц. црвена

А 13 1/4

Познате су разлике у нијанси код ружичасте боје (јаркоружичаста). Код дела тиража постоји типична грешка: код 92. и марке испод слике марке код аЦ у целости изостаје име аутора нацрта и штампарије. Структура папира хомогена. Уочљиве су разлике у боји папира: беличасти (ређи) и жућкасти папир.

1989, 19. јули. Р. И. "Поштански саобраћај"
Сателитски пре-нос порука; испод слике, у левом
углу, име аутора нацрта (Д. Чудов) а у десном назив
штампарије (ЗИН); тробојни офсет ЗИН; папир
гладак сјајан - ГС и гладак без сјаја - Г; з.ч. 13 1/4;
гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 25
и 50 ком.

СПП

2246. 20000 (д), тамнојоргованастоултрамарин/ кармишцрвена /јаркоцрвенооранж
ГС, гладак сјајан папир
Г, гладак папир без сјаја

1989, 19. јули. Р. И. (помоћно); марка бр. 2202 са претиском пове
вредности у црној боји у типо штампи ЗИН; стара вредност
претиснута са три хоризонталне црте.

ПЧ2

2247. 700 на 220 (д), јаркосмеђеоранж

Дебљина претиска је неједначена. Изразито дебљим претиском одликују се 91.
и 92. марка у табаку. Познати су и бледи дебљи претисци.

ПШМ

ТКЖ

1989, 20. јули. Р. И. "Поштански саобраћај"; нацрт код бр. 2248 - Поштоноша на
мопеду, а код бр. 2249 - телефонска кар-
тица и жетон; испод слике, у левом углу,
име аутора ликовног решења - Р. Бојанић
(2248) и Д. Чудов (2249); у десном углу
име аутора реза В. Цветковић (2248) и
штампарије ЗИН (2249); једнобојни офсет
(2248) и двобојни офсет (2249) ЗИН;
папир различит - обичан и кредаст (к); з.ч.
А 13 1/4, Ц 12 1/2; гума мат (тропска) са
равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

2248. 800 (д), тамнољубичаста
А 13 1/4
Ак 13 1/4, кредаст папир
Ц 12 1/2

2249. 2000 (д)
а. оранж/плавозелена
А 13 1/4
Ак 13 1/4
б. јаркооранж/плавозелена
Ц 12 1/2

Код бр. 2249 могуће је издвојити и трећу боју (доњи део телекартице) насталу тако што је преко оранж нанета плавозелена или обратно. Постоје мање разлике у нијансама боје код обе вредности. Структура папира хомогена. Код бр. 2249 А и Ц, код дела тиража, код марке у табаку недостаје боја у делу изнад слова Ју у натпису Југославија.

1989, 10. август. Р. И. (помоћно); марка бр. 2196 са претиском нове вредности у црној боји у офсет штампи - "Форум", Нови Сад; стара вредност претиснута са две хоризонталне црте.

пс

2250. 700 на 170 (д), плавозелена

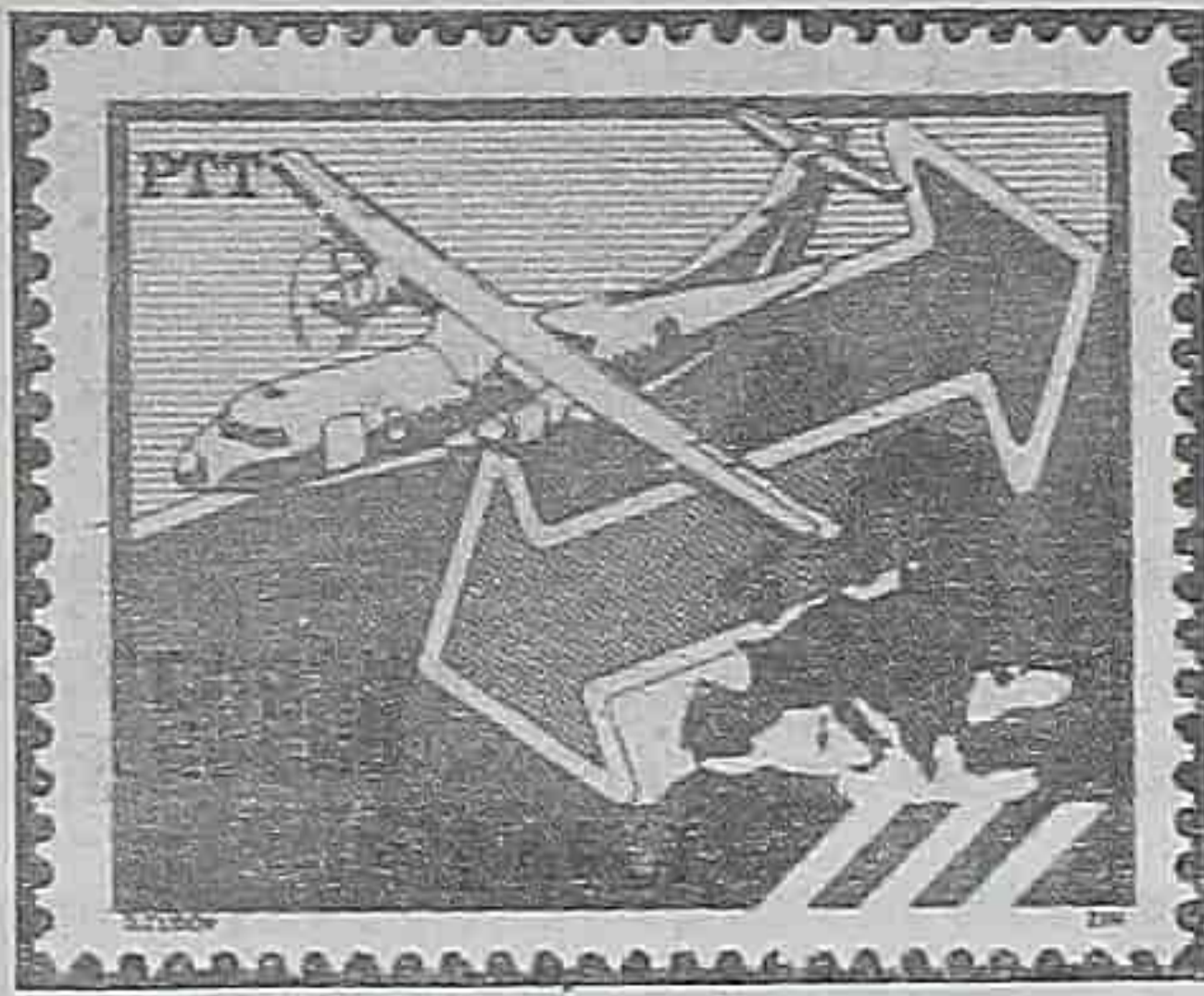

1989, 23. август. Р. И. (помоћно); марка бр. 2074 са претиском нове вредности у црној боји у офсет штампи ? "Форум", Нови Сад; стара вредност претиснута са две хоризонталне црте; претискиване су само основне марке аА и бА.

пнд

2251. 400 на 30 (д)
а. јаркосмеђецрвена
А 13 1/4
б. средњецрвенкастосмеђа
А 13 1/4

Постоје веома успели фалсификати претиска на основној марки аЦ (13 1/4 : 1 21/2).

1989, 8. новембар. Р. И. "Поштански саобраћај" (Авионски саобраћај) - Авион и карта Европе; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта (Д. Чудов) а у десном назив штампарије (ЗИН); двобојни офсет; п.о.; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 50 ком. -

аке

2271. 50000 (д), црвенкастооранж/прускоплава

Познате су осетне разлике у наносу црвенкастооранж боје. Постоји запажена разлика у боји код ознаке вредности. Бројке су слабије изражене оранж боје (оранж бројке) или црнкасте боје (црне бројке).

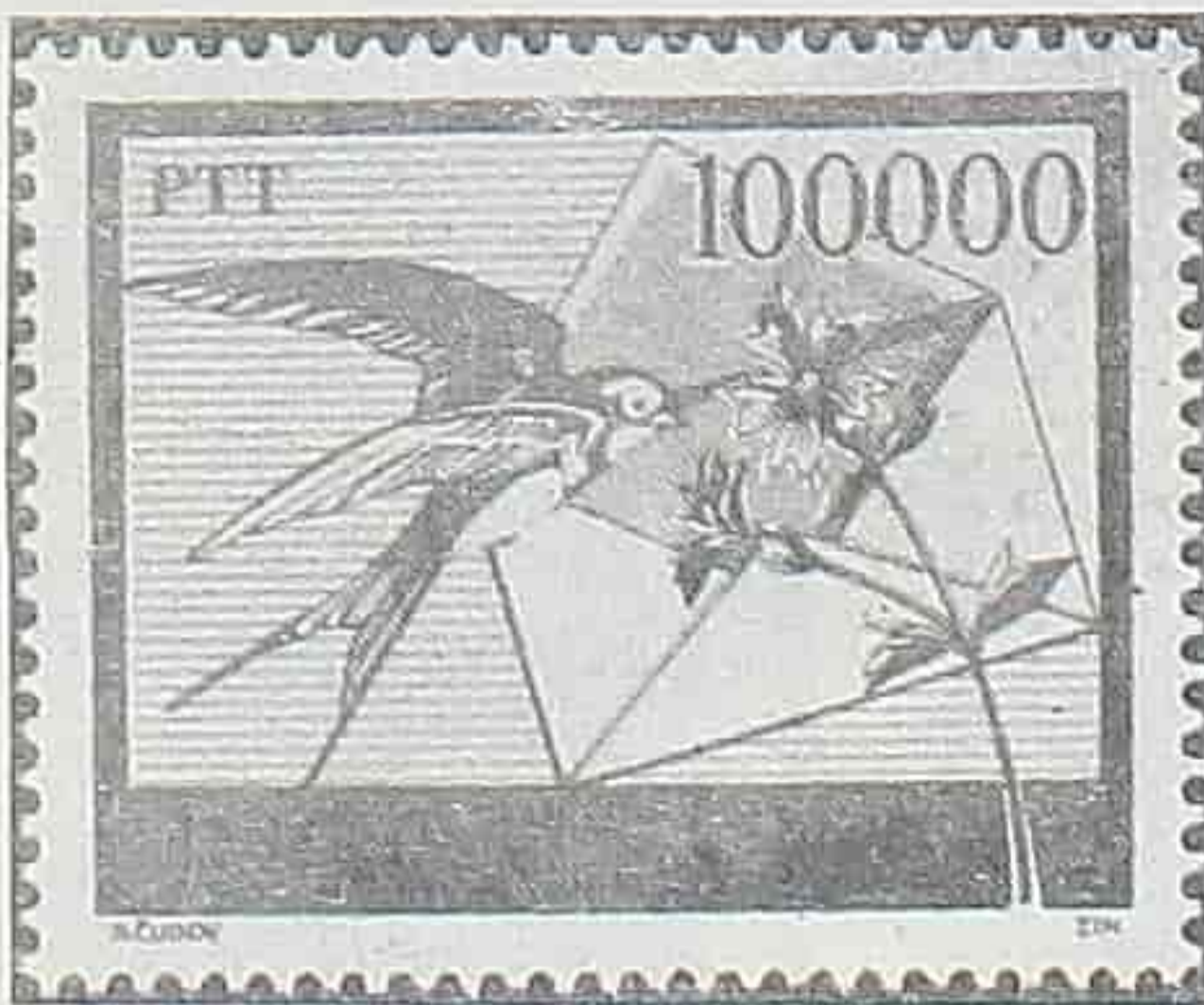

1989, 28. новембар. Р. И. "Поштански саобраћај" - Поштоноша на достави; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта (Р. Бојанић) а у десном назив штампарије (ЗИН); двобојни офсет ЗИН; п.о.; з.ч. А 13 1/4, Ц 12 1/2; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

пнд

2276. 10000 (д), јаркоцрвенооранж/пурпурнољубичаста
А 13 1/4
Ц 12 1/2

Постоје умерене разлике у нијансама боја. Структура папира хомогена.

1989, 8. децембар. Р. И. "Поштански саобраћај" - Птица са ковертом и цветом; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта (Д. Чудов) а у десном назив штампарије (ЗИН); двобојни офсет ЗИН; п.о.; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

ппц

2277. 100000 (д), тамнооранж/тамноплавичастозелена

Познате су умерене разлике у нијансама боја.

1989, 8. децембар. Р. И. "Поштански саобраћај" - Пренос поштанских пошиљки железницом; испод слике, у левом углу, име аутора нацрта (Р. Бојанић) а у десном аутора реза (В. Цветковић); двобојни офсет ЗИИ; п.о.; з.ч. А 13 1/4, Ц 12 1/2; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

ПЖ

2278. 20000 (д), јаркозеленомаслинаста/смеђеоранж
А 13 1/4
Ц 12 1/2

Познате су умерене разлике у нијансама боја. Структура папира хомогена.

*
* *

Димитрије Павловић, Београд

СПЕЦИЈАЛНИ РАТОВИ И ФИЛАТЕЛИЈА

I СВЕТСКИ РАТ

Обавештајне службе великих земаља у I светском рату схватиле су да је поштанска служба ипак поузданија па и јефтинија од голуба писмоноше. Тако су прикупљене информације почеле из позадине непријатеља, а цензурисаним писмима, преко неутралних земаља, да стижу на своја одредишта. И војне и цивилне цензуре су помно тражиле да ли је, евентуално, између редова нешто писано невидљивим мастилом, да ли је сам текст шифра, има ли сумњивих скица или цртежа. Са друге стране, "корисници" оваквих поштанских услуга се надмудрују са цензорским службама, па њихове информације са писама прелазе на "безазленији" коверат. Сада се скице на залепљеној полеђини марке. И положај саме марке на писму добија посебна значења. Нагнута лево, десно или обрнуто залепљена, марка добија договорено значење. Круна свих ових "игара" је микрофилм, у облику тачке на самој марки.

Како се све тајне увек некако открију, тражило се увек нешто ново, па се пропагандни рат почео водити са све више маште.

У то време поштанске марке су биле знатна ставка у буџетима, па су биле брањене од фалсификата: заштићеном хартијом, водознаком, заштитном шти. За домаћу поштанску марку могао се добити домаћи новац а њиме се може платити корисна информација.

И тако је почело. Прво се појавио британски ратно-поштански фалсификат немачких марака од 5, 10 и 15 Pfg. из серије "Bayern" из 1916. године. Како је свако

почетак тежак а у тиму, вероватно, није био филателистички експерт, фалсификати су брзо провањени. Нису имали водознак а зупчање је било 15:14 1/2 уместо 14: 14 1/2.

ВРЕМЕ ИЗМЕЂУ I и II СВЕТског РАТА

После I светског рата и слома Аустро-угарске монархије а пре мировних конференција, на маркама побеђених земаља појавили су се претисци победника, који још нису могли штампати своје марке. Специјална "игра" се водила између Мађара, који су желели да им се марке прештампају са текстом: "Окупација прекодунавља 1919", где је нагласак на територијални захтев за то подручје.

Версајска конференција и конференција за разоружање у Женеви 1932. године, у погледу бројности војника и смањења наоружања, подстакла је код Немачке потребу за новом врстом специјалног рата.

У Немачкој се, преко филателије, лепо могло прочитати спремање за следећи рат по организовању полувојничких формација. На маркама се велича немачка моћ у привреди, спорту, војсци, братство по оружју са Италијом и сл.

Издато је неколико марака о једриличарству, а оно је било средство за стварање будућих pilota моторних авиона, а при том се нису кршиле одредбе Версајске мировне конференције. Таквом пропагандом, Немачка је тридесетих година створила десетине хиљада дипломираних једриличара.

Други пример је немачко ватрогаство. До 1933. године створена је организација од око 3 милиона људи под видом добровољних ватрогасних удружења. Под овим видом су организоване трупе за одбрану од рушења, напада из ваздуха, запаљивих бомби, хемијских средстава и сл.

Марке кипе од пропагандних порука. Припрема се терен за оно што долази. У специјалном рату се користи просто све: штампа, плакати, радио, филмови па и филателија.

II СВЕТСКИ РАТ

У овај рат Немци улазе изванредно спремни. То се видело из почетних успеха. Да би подрили економски систем Енглеске, сакупљају из својих редова, затим из освојених земаља и већ постојећих логора експерте различитих профила и стварају тим који израђује веома успео фалсификат енглеске фунте. Толико је био добар да су те новчанице чак и после рата дуго кружиле по светским банкама.

Занимљиво је да је таквим новчаницама исплаћен и чувени шпијун "Цицero", из британске амбасаде у Цариграду. Резоновало се, кад су експерти већ били ту зашто не фалсификовати и марке. Оно што се највише користило на пропагандним плакатима сад прелази на марке. То је био срп и чекић, "Давидова звезда", масон, јеврејин и сл.

Тако се у окупираној Србији израђује серија марака са називом "Антимасонска изложба".

У реваншу за енглеске фалсификате из прошлог рата Немци израђују марку N°. 189 Michel, где се уместо главе краља Џорџа V, налази Стаљинов профил а уместо назива "Сребрни јубилеј" стоји: овај рат је јеврејски. Десно, уместо маслиновог венца-срп и чекић а у оба горња угла шестоугаона звезда. (Сл. 1)

У даљој продукцији израђује се фалсификат из британске мега серије из 1937. године, са ликом краља Џорџа IV у апоенима од 1/2, 1, 1 1/2, 2, 2 1/2 и 3 пенија. На фалсификатима су следеће цртачке измене: на круни, уместо крста стоји Давидова звезда, а уместо "р" (пени) срп и чекић. Позната је чињеница да су и Енглези као и Немци тврдили да је свако од њих творац знака "V" (Викторија - победа). Черчил, поздрављањем са два раширена прста а Немци плакатима и маркама на којима је било одштампано велико слово в ("V").

Како је рат одмицао, савезници, свако за себе, издају пропагандне марке са различитим успехом.

Енглези праве и пласирају марку формом, бојом и словима дизајнираним као марке из 1941. године, са ликом Хитлера, али ова марка од 6 Pfg. је са ликом Химлера. И док су се војници, на фронтovima ван Немачке са сумњом питали да ли је ово борба за власт иза њихових леђа, дотле је Гестапо део својих људи морао да ангажује трагајући за пореклом ових марака. (Сл. 3) Следећи фалсификати нису били тако рафинирани па се овде и не помињу.

Руска пропагандна издања на овом пољу, а било их је 39, била су углавном на нивоу пропагандних порука са транспарената и плаката.

Американци су у овој области наступили каубојски. У јесен 1944. године, штампали су марку из већ поменуте дугачке серије са Хитлеровим профилем с тим што је на овом фалсификату од 12 Pfg. (кармин) Хитлеров лик карикиран као његова мртвачка глава, а доле у тексту уместо "Deutsches reich" - "Futsches (пропали) reich". (Сл. 4)

На сличан начин, Американци су пародирали и блок који је издат поводом четрдесетосмог Хитлеровог рођендана.

Пропагандних фалсификата из ратних времена било је чак и после рата, али њихова намена није у складу са насловом нашег чланка.

а

б

в

д - PROFALI

е

ВРЕМЕ ХЛАДНОГ РАТА

Почео бих познатом шалом из доба Информбироа. Наравно и шале су вид специјалног рата. Будући политички емигрант, као претходник, договорио се са онима који су такође намеравали да беже на Исток, да им јави како је тамо. Требало је кад стигне да им напише шифровано писмо. Ако је тамо све у реду, нека пише обичним мастилом а ако није нека пише зеленим мастилом. У првом приспелом писму писало је обичним мастилом између осталог и "... а овде је све лепо и добро, само нигде нема да се купи зелено мастило!".

У западном Берлину налазила се група која је производила пропагандне фалсификате марака на штету ДДР-а.

Међу првима, штампана је марка са ликом Wilhema Piecka, N°. 323 и 324 Michel. На марки је председник Pieck, са ужетом за вешање око врата и уместо уобичајеног написа земље стајало је "Ненемачка Недемократска Диктатура. (Сл. 5)

Из истог извора проистекао је пропагандни фалсификат марке N°. 367 Michel, марка из серије "Петогодишњи план" од 12 Pfg. плава. Слика је као на оригиналу али са текстом: "Радите лагано у Ненемачкој Недемократској Републици"

Из серије "Петогодишњи план" фалсификоване су још четири марке, које су имале исту слику и номиналу као оригинал, али су у текстовима биле пропагандне поруке.

Мада је Берлински зид срушен и званично више нема "хладног рата" код нас, у комшилуку је веома вруће.

Средином 1991. године појавиле су се прве марке на којима је поништено име "Југославија" а преко ње је штампан нов назив са пратећим симболом. Има их веома много и објављене су у каталогу поштанских марака 1994-1995. фирме "Ачански".

Специјални рат су и сами називи. На пример, умето "Избеглица" стоји "Изгнаник". Код ове теме, сви смо очекивали марку за помоћ изгнаним Србима, као одговор на досадашњу антисрпску пропаганду.

Како је све ово преобимна тема за један чланак, а материјала има доста, можда ће још неко додати што овде није речено.

IN MEMORIAM

Један од најстаријих активних филателиста у Земуну, г. Марко Почуча преминуо је 30 јула 1995.

Родио се 1915. године у Дивоселу, код Госпића. Као активан филателиста биран је на разним функцијама у свом друштву. Својим дугогодишњим радом на пољу филателије г. Марко је помагао децу, омладину и одрасле чланове, саветима од непроцењиве вредности.

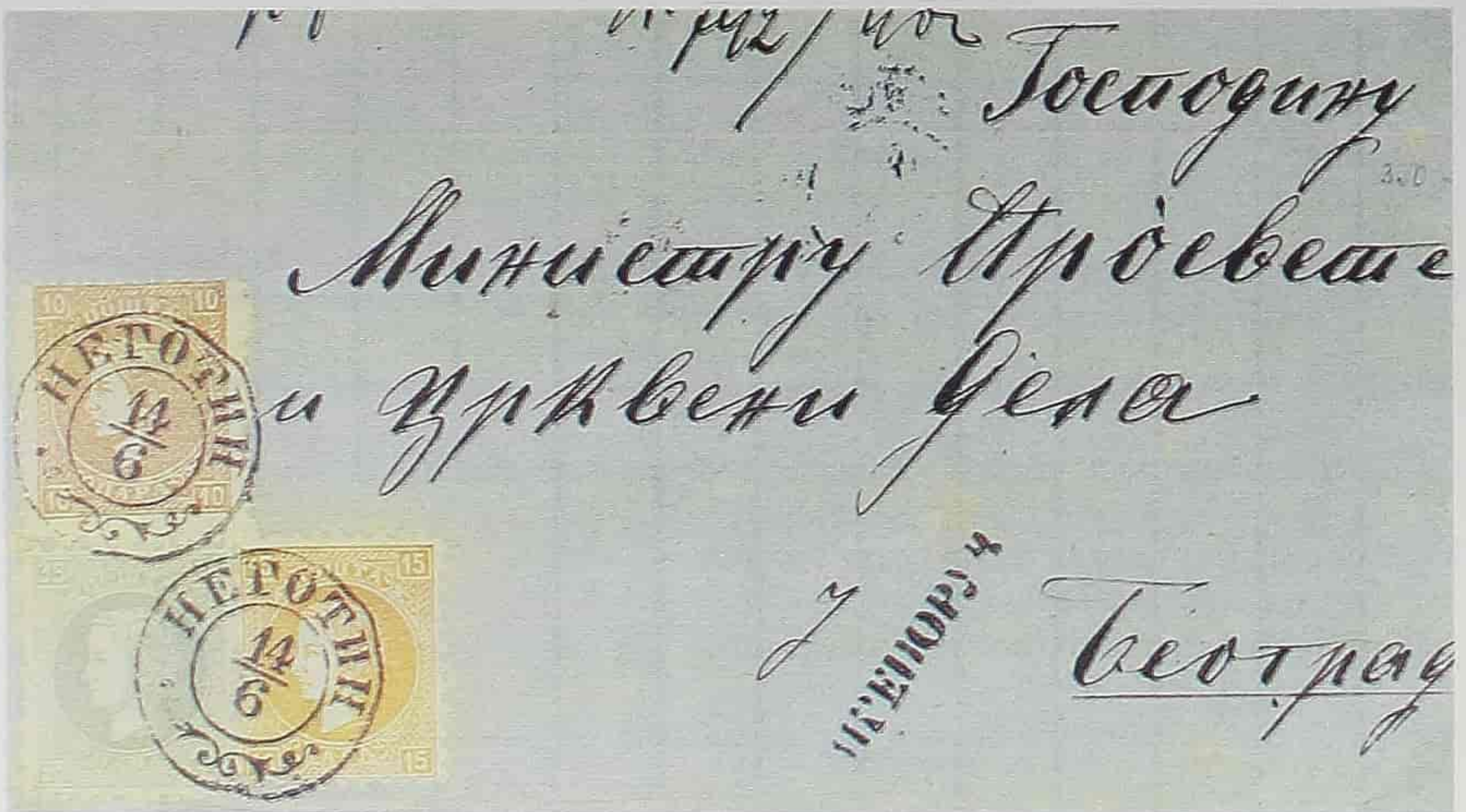
Филателијом је почео да се бави, као студент права, пред Други светски рат. По занимању је био правник. Учесник је рата од 1941. године. По завршетку рата долази у Земун, на место начелника СУП-а бившег среза земуноског. Затим се поставља за начелника у Институту за међународну техничку сарадњу, где је и пензионисан.

И после пресељења у Нови Београд, г. Марко је до краја живота остао члан земуноског филателистичког друштва.

Слава му.

З. Шумановић

ФИЛА ИЗЛОГ

Препоручено писмо из Неготина за Београд, са маркама од 10, 15 и 30 пара I штампања. Писма са оваквом франкатуром су изузетно ретка.

Телеграм са ретким упутничким жигом поште Таковица, из Балканског рата са уникатном франкатуром 1 дин. (жута) и 5 пара (снимљено фрагментарно).

САДРЖАЈ

Реч уредника	1
Драган Деспотовић : Дан марке	2
Др Јован Величковић : Светска филателистичка изложба " Сингапур 95 "	3
Клуб сакупљача марака балканских земаља	4
Филателистичке посласице на Фелдмановој аукцији	5
Милан Вукосављевић : Потребна су разјашњења	6
Др Мирко Царап : Војно - поштанске карте Кнежевине и Краљевине Србије	9
Милан Вукосављевић : Недовољно познати жигови српске и црногорске поште у Албанији	13
Војин Вишицки : Војне цензуре 1876 - 1945 (наставак)	19
Др Јован Величковић : Појава нових фалсификата југословенских марака	39
Зоран Бошковић : Анализа фалсификата	41
Ђорђе Радичевић : Особености зупчења на босанском издању " Крајолици "	43
Драган Деспотовић : Градовима Србије у филателистичке походе	49
Др Ненад Билбија : Редовна издања марака Југославије (наставак)	51
Димитрије Павловић : Специјални ратови и филателија	59

KRSTIĆ

Prva filatelistička specijalistička radnja
Ljube Stojanovića 12, Yu-11.000 Beograd
Tel./Fax 011/ 76-26-76

U našoj radnji raspoložemo bogatim asortimanom maraka i poštanske istorije svih jugoslovenskih područja, koja nudimo po najpovoljnijim tržišnim cenama.

Pri većim kupovinama odobravamo popust i plaćanje u više rata.

RASPOLAŽEMO (pored ostalog) SPECIJALIZOVANIM I SVEOBUHVAATNIM LAGERIMA :

- * SRPSKA PREFILATELIJA 1840 - 1866. uključujući i retkosti
- * SRPSKE MARKE (sa klasičnim periodom) 1866. - 1918.
- * CRNA GORA (sa klasikom) 1874. - 1916.
- * BOSNA i HERCEGOVINA (sa klasikom) 1878. - 1918.
- * SHS IZDANJA sa Hrvatskom, Slovenijom (Verigari) i BiH. i sva lokalna izdanja.
- * BARANJA, TEMIŠVAR, FIUME, EXIL široko specijalizovana.
- * JUGOSLAVIJA 1921. - 1941. 1941. - 1944. Srbija, Slovenija, C.Gora.
- * OKUPACIONA IZDANJA 1941. - 1945.
- * HRVATSKA U II RATU (NDH) Sa Trstom Pulom i Rijekom
- * S.T.T. V.U.J.A. 1944. - 1945.
- * PROVIZORIJE JUGOSLAVIJE.
- * JUGOSLAVIJA 1944. - 1995. Uključujući sve varijante, tabačiće nezupčane marke i drugo...

NAŠA PONUDA OBUHVATA SVE NEŽIGOSANE I PONIŠTENE MARKE U BESPREKORNOM KVALITETU, KAO I POŠTANSKU ISTORIJU (žigove, destinacije, razne frankature, cenzure i sl.) zatim CELINE, PROBE, ESEJE, SPECIJALITETE, FDC KOVERTE, kao i filatelističku ambalažu klasere, albumske listove pincete i sl., a i bogat izbor strane i domaće literature.

Za sav kupljeni ili preko nas nabavljeni materijal dajemo višegodišnju garanciju, a na zahtev za sva navedena područja izdajemo na specijalnim formularima ATESTE i POTVRDE O PROCENI, BEZ OBZIRA DA LI JE MATERIJAL NABAVLJEN PREKO NAS ILI NA SASVIM DRUGOJ STRANI.

Za potrebe mušterija i popunjavanje asortimana rado OTKUPLJUJEMO sa navedenih područja bolje marke ili pisma (poštansku istoriju, celine, specijalitete, ili bilo koje ređe filatelističke objekte) a plaćamo korektne tržišne cene.

Za prave retkosti organizujemo aukcionu prodaju i našim posredstvom, uz diskreciju, prodaju preko vrhunskih svetskih aukcionih kuća u Austriji, Nemačkoj i Švajcarskoj.

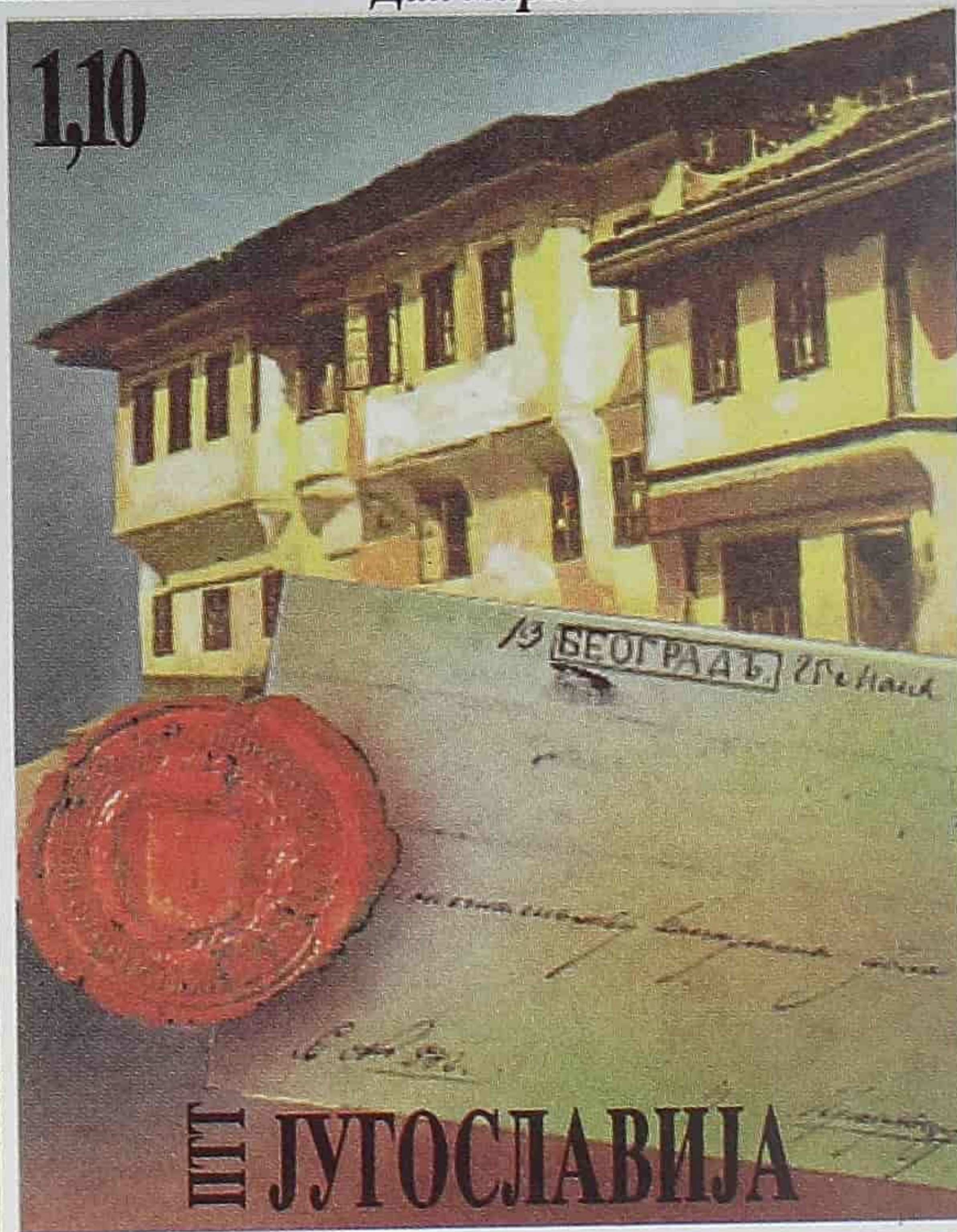
VLASNIK RADNJE JE STALNI SUDSKI VEŠTAK (za filateliju) i ATESTATOR (upisan u registar stručnih ispitivača maraka i poštanske istorije Saveza filatelista Jugoslavije za područja Srbije 1840. - 1918, Crne Gore 1974. - 1916., Baranje i Temišvara, Jugoslavije 1921. - 1941. VUJE i Posleratnih provizorija 1944/45. kao i Jugoslavije 1944. - 1995.

VAŠE NAJRAZNOVRNIJE NARUDŽBINE, PONUDE I ZAHEVE ZA ATESTIRANJE MOŽETE OBAVITI DIREKTNO KOD NAS U RADNJI ILI POŠTOM uz telefonski/ telefax dogovor.

Дан марке

1,10

ЈУГОСЛАВИЈА

Л ЧУДОВ

1995

ЗИН

ПТТ МУЗЕЈ ЗЛПТТ
ЛУГОМАРКА
СРПСКИ ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ КЛУБ

КАТАЛОГ

ФИЛАТЕЛИСТИЧКА ИЗЛОЖБА ПОВОДОМ
ДАНА МАРКЕ

ИСТОРИЈА СРПСКЕ ПОШТЕ

Октобар 1995.

ИСТОРИЈА СРПСКЕ ПОШТЕ

ИЗЛОЖБА ЧЛАНОВА СРПСКОГ ФИЛАТЕЛИСТИЧКОГ КЛУБА
И СПЕЦИЈАЛНО ПОЗВАНИХ ИЗЛАГАЧА

БЕОГРАД, 31. X - 10. XI 1995.

АТРИЈУМ ПТТ МУЗЕЈА

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

НЕНАД КИЛИБАРДА, Председник

ЈОВАН РЕЉИН

СЛОБОДАН КНЕЖИЋ

АЛЕКСАНДАР КРСТИЋ

ГОЛУБ ЖИВАДИНОВИЋ

КОМЕСАР

ВОЈИСЛАВ БЕГОВИЋ

ЗАМЕНИК КОМЕСАРА

ДРАГОШ ПЕТРОВИЋ

На првој корици:

Новинска марка М. Обреновића од 2 паре. Зупчана и оригинално употребљена.

Позната два примерка.

ГЕНЕРАЛНИ СПОНЗОР

ТЕКОМ, БЕОГРАД, ЦЕРСКА 95а

ИЗЛАЖУ:

МИРОСЛАВ ПЕТРОВИЋ
КРАЉЕВИНА СРБИЈА 1882 - 1918
Светска изложба, Софија 1989. - позлаћена медаља

ДР МИРКО ЦАРАН
ВОЈНО ПОШТАНСКЕ КАРТЕ
КНЕЖЕВИНЕ И КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
ЈУФИЗ VI, Београд, позлаћена медаља

АЛЕКСАНДАР КРСТИЋ
ПОШТАНСКЕ ЦЕЛИНЕ СРБИЈЕ 1870 - 1918
Светска изложба, Хелсинки 1995. - позлаћена медаља

СЛОБОДАН КУЈОВИЋ
СПЕЦИЈАЛИЗОВАНА ЗБИРКА СРБИЈЕ
Збирка се излаже први пут

МИОМИР АРСИЋ
ПРЕДФИЛАТЕЛИЈА СРБИЈЕ
Збирка се излаже први пут

ВОЈИН ВИШАЦКИ
ПОШТАНСКЕ КАРТЕ СРБИЈЕ
ЈУФИЗ VI, Београд, позлаћена медаља

ДРАГАН ГРУЛИЋ
РАЗГЛЕДНИЦЕ БЕОГРАДА
Збирка се излаже први пут

ЂОРЂЕ РАДИВОВИЋ
БАЛКАНСКИ РАТОВИ И ПРВИ РАТ 1915
Збирка се излаже први пут

СЛОБОДАН БАЈИЋ
ТЕМИШВАР 1918 - 1920

Збирка се излаже први пут

МИОДРАГ МРБА

ТАКСЕНЕ МАРКЕ КНЕЖЕВИНЕ И КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

Светска изложба, Сеул 1995. - златна медаља

ПТТ МУЗЕЈ ЗЛПТТ

ИЗВОД ИЗ ЗБИРКЕ ПОШТЕ СРБИЈЕ

СРПСКИ ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ КЛУБ

РЕПРЕЗЕНТАТИВНИ ПРИМЕРЦИ ИЗ КОЛЕКЦИЈА ЧЛАНОВА

ЈУГОМАРКА

ПРИГОДНО ИЗДАЊЕ ДАН МАРКЕ

Александар М. Крстић

УВОЂЕЊЕ ПОШТАНСКОГ САОБРАЋАЈА У СРБИЈИ И ПРВОГ СРПСКОГ ПОШТАНСКОГ ЖИГА ПОЗНАТОГ ПОД ИМЕНОМ "УОКВИРЕНИ БЕОГРАД"

Први покушаји организованог преноса поштанских пошиљки у Србији датирају из времена владавине Милоша Обреновића, када су по српским градовима организоване станице за одмор курира (татара) и промену коња и кочија. Такве станице су назване мензулане. Биле су под турском контролом, али под администрацијом цивилне управе кнеза Милоша. Преко мензулана су преносене поштанске пошиљке и документа званичних српских институција и важних јавних личности. Пренос поште приватним лицима није био допуштен. Од 1821. до 1834. године формирана је тридесетједна мензуларна станица, да би неке биле до 1837. године напуштене, па их је укупно остало двадесетдве и то: Београд, Крагујевац, Ужице, Чачак, Ваљево, Шабац, Лозница, Зворник, Карановац, Соко, Пожаревац, Смедерево, Јагодина, Ђуприја, Алексинац, Бања, Гургусовац, Зајечар, Неготин, Фетислам, Милановац и Крушевац. Аустрија је затражила од кнеза Милоша 1834. да се неке од мензулана користе и за одмор аустријских татара на путу преноса поште преко Србије за Цариград, што је Кнез и дозволио.

Енглеска је 1837. године, ширећи свој утицај на Балкану и користећи Србију да би ограничила утицај Турске, отворила свој конзулат у Београду. У договору са Србијом први конзул пуковник Хоџис организује курирску пошту Енглеске, користећи српске мензулане за пренос поште до Земуна, који је припадао Аустрији. Одређен је српски командир татар Прендић да енглеску пошту преноси директно до Алексинца, на турској граници, где је други енглески курир преузимао и преносио даље према Азији и Енглеским колонијама. Писма из овог периода, већина само са рукописним ознакама, преносена кроз или преко Србије претстављају светске филателистичке реткости. Сачувана су у веома малом броју и постижу астрономске цене на међународним аукцијама.

Аустрија је 1836. године, у сагласности са турском управом, чији је утицај у Србији све више слабио, отворила Генерални конзулат у Београду у оквиру кога је функционисала конзуларна аустријска пошта, као прва права организована поштанска јединица на територији Србије. Овај конзулат је од 1. јуна 1850. године, користећи аустријске редовне марке и прописане поштанске тарифе, које су важиле у целој Аустрији. Аустрија је отворила широм света више оваквих конзулата, али само су у Србији коришћене редовне аустријске марке и то од првог дана њихове употребе. Турска је имала организовану своју пошту, у оквиру Србије, користећи и своје поштанске жигове у Лесковцу и Нишу, који су тек под Краљем Миланом припали Србији.

Српска власт, са Кнезом на челу, видећи развој поште у и преко Србије, коју су организовали Турска и Аустрија за пренос приватних поштанских пошиљки, притом користећи српске мензулане, одлучује да уведе властити поштански саобраћај и за приватна лица (са наплатом таксе), саобраћај који ће у смислу модернизовања поштанског сервиса у свету, бити доступан свима.

Први јавни поштански саобраћај је уведен између Београда и Крагујевца и то 6. маја 1840. године. У то време, иако највећи, Београд није био главни град, већ је то

био Крагујевац. Није донет никакав званични декрет о отварању поште, већ је она једноставно почела са примањем писама у згради на Калемегдану. Писма су слата и за Ваљево и Шабац, а преко мензулана за остала места у унутрашњости Србије, а примана су у београдској пошти, средом и суботом. Пошта за иностранство (у минималном обиму) је у Београду предавана аустријском конзулату. Оваква писма посебно је из унутрашњости Србије, преко конзулата, затим преко Земуна упућена за иностранство се веома ретко срећу. У Земуну је функционисала санитарна (карантинска) станица и сва оваква писма су обележена жигом санитарне контроле и додатним поштанским жигом "ТУР" или "ТУРЉИЕ", као аустријска ознака за пошту пристиглу из Турске. Овај жиг је нестао када је Србија изборила потпуну независност.

Први српски поштански жиг уведен је 25. маја 1840. године у Београду. Био је уоквирен. Коришћена је искључиво црна боја за његову употребу. Поштар је руком уписивао број писма послатог тог дана. Иза жига, такође руком, уписивао је датум. Неки од ових жигова су стављани на полеђини писма. Сва сачувана писма са овим жигом носе датум 25. мај 1840., па се може закључити да је овај жиг коришћен само наведеног дана, да би био замењен сличним жигом, али без оквира, који је остао у употреби неколико година. "Уоквирени Београд" због своје специфичности, реткости и поштанског значаја за Србију претставља најатрактивнији објекат српске филателије, чија је вредност током година константно расла. Осамдесетих година на аукцији у Цириху, писмо са ознаком Но. 1, продато је за 18000 ДЕМ и налази се у збирци пок. г. Барчела, из Италије зајено са писмом са ознаком Но. 8 и писмом Но. 9, које потиче из збирке М. Рашића. Једно од сачуваних писама се налази у ПТТ Музеју (репринт објављен на издањима поводом Дана марке). По један примерак ових писама налази се у збиркама водећих српских филателиста. Укупно четири таква писма. Још два писма су позната у филателистичким збиркама у свету. Њихова данашња вредност, на филателистичком тржишту је љубитељска. Свакако се ради о светској реткости и жигу који је изузетно важан за почетак функционисања српске и европске филателије. Кнез Милош је организовао поштански саобраћај у Србији, чиме се ова мала државица у то време сврстала међу прве у свету, упркос снажног противљења Турске, са којом је Србија била у вазалном односу и аустријске поштанске администрације, која је желела да преко поштанског саобраћаја прошири утицај на Балкану. Србија је отварајући своју прву пошту и уводећи "Уоквирени Београд" крчила пут у сувереност.

Исечак са паром "качекетуша" од 3 дин. и 5 дин. (соло).
Једини познат примерак. Из збирке М. Петровћа.

ДОПИСНА КАРТА

G

На ову страну само ће се адрес стављати.

Пробни отисак за Прву целину Србије. Израђен 1873. године, у црвеној боји. Једини познат примерак. Из збирке А. Крстћа.

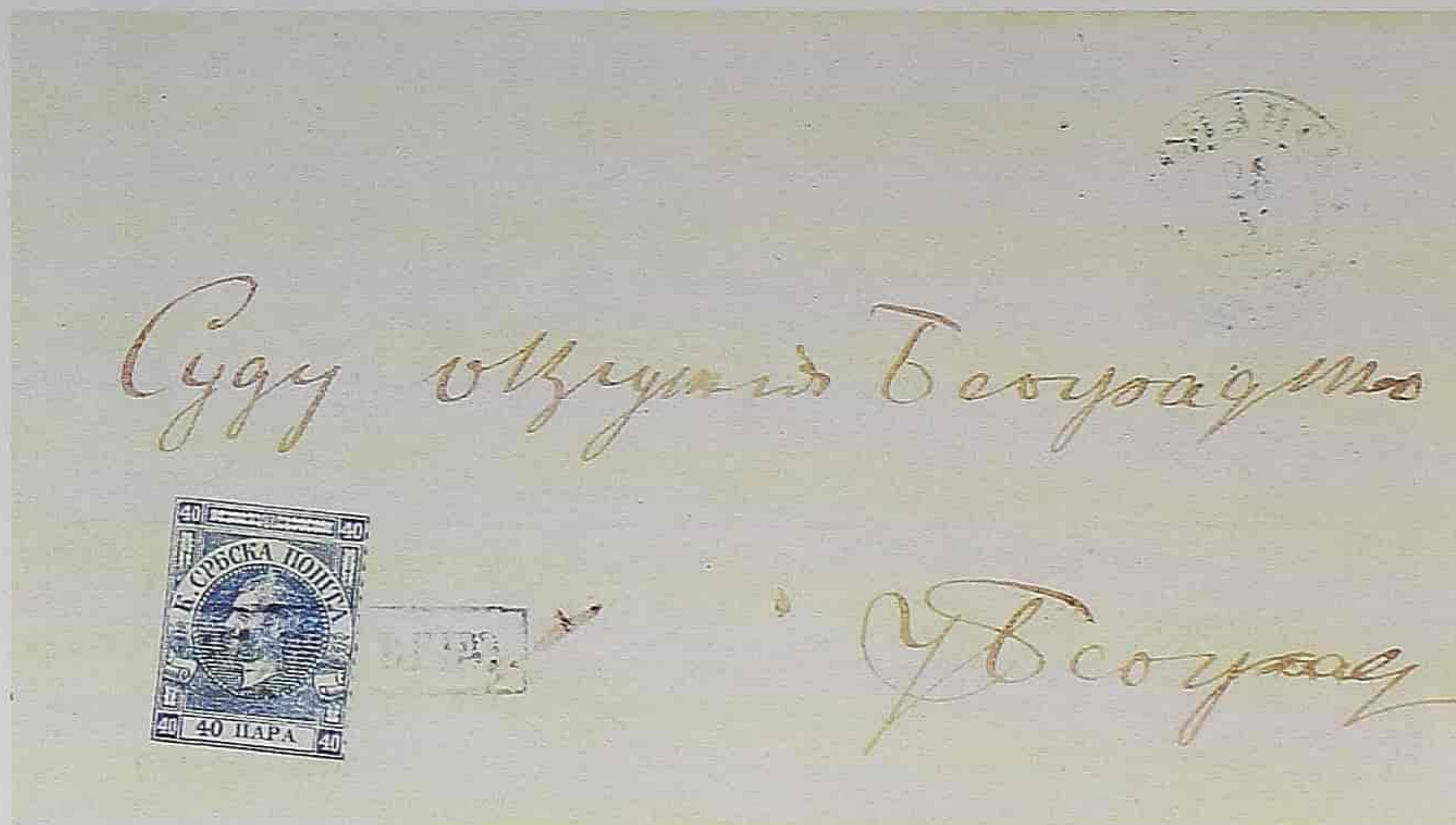
САОБРАЋАЈНА КАРТА

Генералу Александру
уредничкој канцеларији, Москва.
Београд.

На овој страни само ће се адрес стављати.

Целина Србије употребљена 1877. (српско турски рат) са љубичасто плавим војним жигом "ВОЈЕНА ПОШТА". Једини познати примерак. Из збирке А. Крстића.

Редовна марка Србије Michel бр. 3 (I бечко штампање), од 40 пара употребљена на писму из Брзанске за Београд 1866. године. Из збирке чланова СФК.

Табачић "Грбуше", од 2 паре (II штамп.). Црвено смеђа, на пунијем папиру. Познато десетак целих табачића. Из збирке чланова СФК.

Есеји за прво издање краља Петра. Рађени 1903. године у Лондону. Једини познати примерцима у блоковима од осам комада. Из збирке чланова СФК.

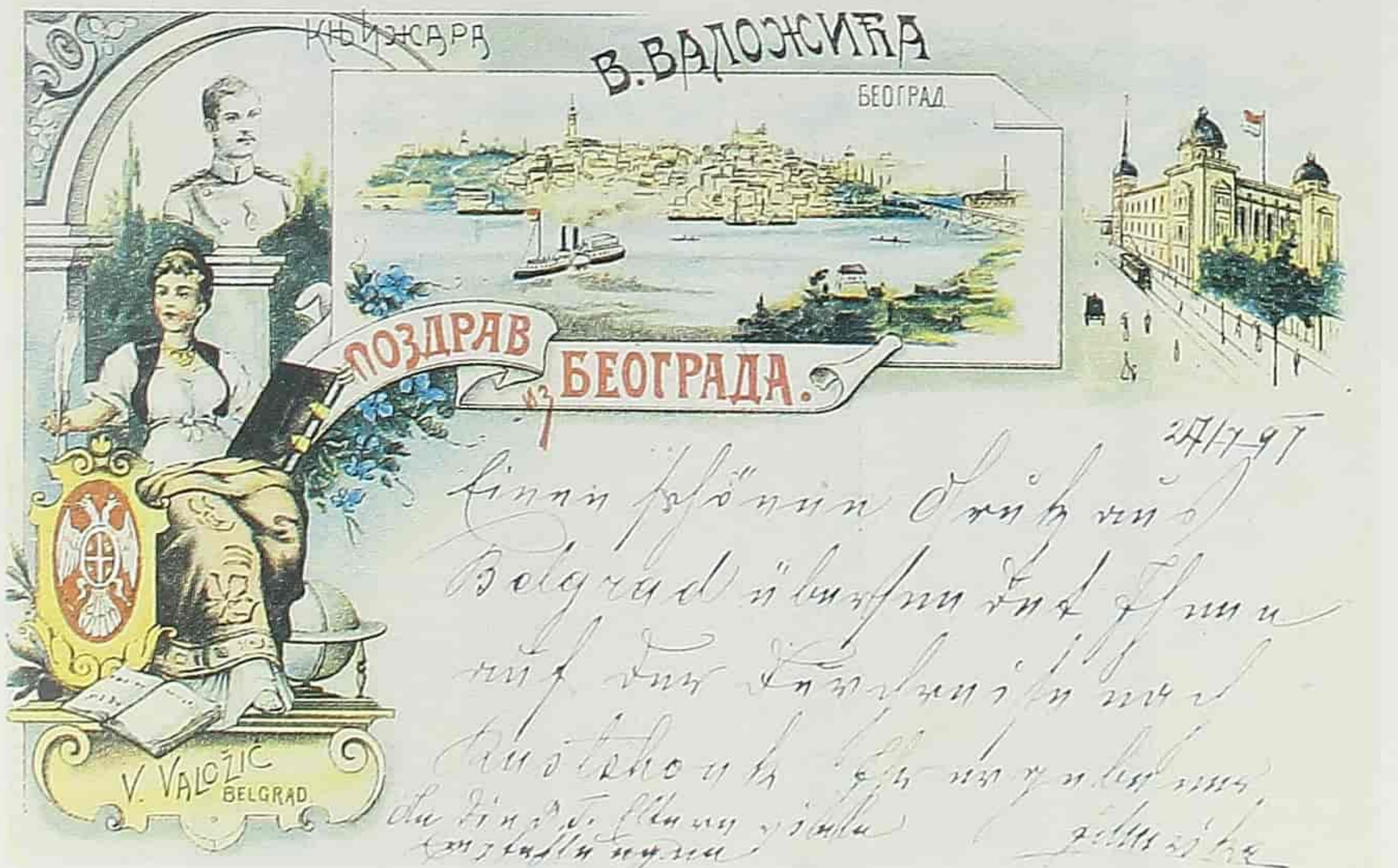
1887. Draft beer stamp of 3 d. with monogram KCP

DRAFT beer of 3 d. without control monogram KCP

Илустрована Дописна карта Србије са ликом Н. Тесле. Употребљена 1910. године. са телеграфске забаве. Познато десетак употребљених карата. Из збирке В. Вишацког.

Литографија Београда. Издање В. Валожића. Путовала 1897. из Земуна за Инсбрук (Аустрија). Из збирке Д. Грујића.

Комплетна серија новинарских марака Србије, у вертикалном пару, са и без написа "Тројички сабор". Познато 8 оваквих серија у паровима. Из збирке С. Кујовића.

KRSTIĆ

Prva filatelistička specijalistička radnja
Ljube Stojanovića 12, Yu-11.000 Beograd
Tel./Fax 011/ 76-26-76

U našoj radnji raspoložemo bogatim asortimanom maraka i poštanske istorije svih jugoslovenskih područja, koja nudimo po najpovoljnijim tržišnim cenama.

Pri većim kupovinama odobravamo popust i plaćanje u više rata.

RASPOLAŽEMO (pored ostalog) SPECIJALIZOVANIM I SVEOBUHVAATNIM LAGERIMA :

- * SRPSKA PREFILATELIJA 1840 - 1866. uključujući i retkosti
- * SRPSKE MARKE (sa klasičnim periodom) 1866. - 1918.
- * CRNA GORA (sa klasikom) 1874. - 1916.
- * BOSNA i HERCEGOVINA (sa klasikom) 1878. - 1918.
- * SHS IZDANJA sa Hrvatskom, Slovenijom (Verigari) i BiH.
- * BARANJA, TEMIŠVAR, FIUME, EXIL i sva lokalna izdanja.
- * JUGOSLAVIJA 1921. - 1941. široko specijalizovana.
- * OKUPACIONA IZDANJA 1941. - 1944. Srbija, Slovenija, C.Gora.
- * HRVATSKA U II RATU (NDH) 1941. - 1945.
- * S.T.T. V.U.J.A. Sa Trstom Pulom i Rijekom
- * PROVIZORIJE JUGOSLAVIJE. 1944. - 1945.
- * JUGOSLAVIJA 1944. - 1995. Uključujući sve varijante, tabačiće nezupčane marke i drugo...

NAŠA PONUDA OBUHVATA SVE NEŽIGOSANE I PONIŠTENE MARKE U BESPREKORNOM KVALITETU, KAO I POŠTANSKU ISTORIJU (žigove, destinacije, razne frankature, cenzure i sl.) zatim CELINE, PROBE, ESEJE, SPECIJALITETE, FDC KOVERTE, kao i filatelističku ambalažu klasere, albumske listove pincete i sl., a i bogat izbor strane i domaće literature.

Za sav kupljeni ili preko nas nabavljeni materijal dajemo višegodišnju garanciju, a na zahtev za sva navedena područja izdajemo na specijalnim formularima ATESTE i POTVRDE O PROCENI, BEZ OBZIRA DA LI JE MATERIJAL NABAVLJEN PREKO NAS ILI NA SASVIM DRUGOJ STRANI.

Za potrebe mušterija i popunjavanje asortimana rado OTKUPLJUJEMO sa navedenih područja bolje marke ili pisma (poštansku istoriju, celine, specijalitete, ili bilo koje ređe filatelističke objekte) a plaćamo korektne tržišne cene.

Za prave retkosti organizujemo aukcionu prodaju i našim posredstvom, uz diskreciju, prodaju preko vrhunskih svetskih aukcionih kuća u Austriji, Nemačkoj i Švajcarskoj.

VLASNIK RADNJE JE STALNI SUDSKI VEŠTAK (za filateliju) i ATESTATOR (upisan u registar stručnih ispitivača maraka i poštanske istorije Saveza filatelista Jugoslavije za područja Srbije 1840. - 1918, Crne Gore 1974. - 1916., Baranje i Temišvara, Jugoslavije 1921. - 1941. VUJE i Posleratnih provizorija 1944/45. kao i Jugoslavije 1944. - 1995.

VAŠE NAJRAZNOVRSNJE NARUDŽBINE, PONUDE I ZAHEVE ZA ATESTIRANJE MOŽETE OBAVITI DIREKTNO KOD NAS U RADNJI ILI POŠTOM uz telefonski/ telefax dogovor.

